

Μπούρου Καρολίνα, Μερκούρης Αλέξανδρος

WHO RUNS THE CITY ?



ΤΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η περίπτωση του κέντρου της Αθήνας

Διάλεξη Ιούλιος 2012

επιβλέπων καθηγητής: Θάνος Παγώνης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
B. ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
1. Η συνθήκη της ομοφωνίας.....	5
2. Η μεταπολιτική.....	6
3. Η αστική διακυβέρνηση.....	7
Γ. ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ Η ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
1. Η επικράτηση του Νεοφιλελευθερισμού.....	10
2. Κοινωνικές αντιστάσεις.....	12
3. Νεοφιλελευθερισμός σε κρίση.....	13
4. Η προοπτική της διακυβέρνησης.....	15
Δ. ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΘΗΝΑ	
Εισαγωγή.....	17
1. Η συνεργασία δημόσιου φορέα με ιδιώτη-χορηγό για την στρατηγική ανάδειξη του κέντρου της πόλης διαγωνισμός rethink Athens	21
2. η συνεργασία εταιρείας ανάπτυξης ακινήτων με δημιουργικές συλλογικότητες για την αστική ανανέωση της γειτονιάς ‘δημιουργικά’ δίκτυα Μεταξουργείου- Κεραμεικού	28
3. δράση συλλογικοτήτων για την αναζήτηση της πόλης ως κοινό πόρο. α. Αυτοδιαχειριζόμενο πάρκο Ναυαρίνου.....	34
β. Μελέτη της ΜΚΟ sarcha για το Γεράνι.....	40
E. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	45
Z. ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ	49
Η. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	55

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα βρίσκεται πιο έντονα από ποτέ στο σημείο όπου το κράτος πρόνοιας μειώνεται συνεχώς, δίνοντας δύναμη στην οικονομία. Αποκρατικοποιήσεις, άνοιγμα κλειστών επαγγελματίων και μία σειρά μέτρων που μαρτυρούν το απότομο πέρασμα της χώρας στη μεταπολιτική εποχή. Η νεοφιλελεύθερη διαχείριση της οικονομίας υπερβαίνει τη πολιτική και γίνεται μοναδικός κυρίαρχος για τη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή των πολιτών. Ηχηρό παράδειγμα είναι η πρόσφατη πρωθυπουργία του Λουκά Παπαδήμου, πρώην Αντιπρόεδρου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας που διοίκησε και έλαβε μέτρα χωρίς να είναι μέλος κομματικής παράταξης και κυρίως χωρίς να έχει εκλεχτεί μέσω δημοκρατικών διαδικασιών. Το κράτος πρόνοιας συνεχώς συρρικνώνεται και εν μέσω περιόδου κρίσης ενδυναμώνει τις συνθήκες ανασφάλειας των πολιτών. Πρόσφατο γεγονός που υποδεικνύει προς αυτή την κατεύθυνση είναι η κατάργηση του Ο.Κ.Κ. (οργανισμός κοινωνικής κατοικίας) και Ο.Ε.Ε. (οργανισμός κοινωνικής εστίας) με σκοπό τη μείωση του μισθολογικού κόστους.

Βιώνουμε μία εποχή όπου έννοιες όπως μεταπολιτική, ύστερος καπιταλισμός, νεοφιλελευθερισμός προκαλούν αμηχανία και ερωτηματικά για τη ορθή χρήση τους. Η άκρατη αποδοχή τους, η αποφυγή προβληματισμών για τις πρακτικές τους και η έλλειψη ισχυρού αντίλογου τις καθιστούν δεδομένες και τις ισχυροποιούν. Ο πολιτικός λόγος, σήμερα, έχει μετατραπεί σε 'αγκάθι' και η πολιτική τοποθέτηση επιφέρει πολλές φορές και τη στοχοποίηση. Η μετατόπιση από τη πολιτική στην οικονομία προβάλλεται στον αστικό χώρο, αφού πλέον ο ιδιωτικός παράγοντας είναι αυτός που έχει τη δύναμη να πράξει με το αδύναμο κράτος στις περισσότερες περιπτώσεις να 'χαιρετίζει' ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Σαν αντίδραση στην υποχώρηση του κράτους πρόνοιας εμφανίζονται ομάδες ανθρώπων που επιζητούν να δώσουν δραστικές απαντήσεις στο αστικό ζήτημα της Αθήνας. Μια σειρά από κινήσεις πολιτών, δράσεις και άλλες μορφές κοινωνικής διεκδίκησης που συνασπίζονται σε μια προσπάθεια να υποχωρήσουν οι σύγχρονες μορφές αστικοποίησης και να βρεθούν άλλες πιο ριζοσπαστικές που θα απαντούν στις σύγχρονες ανάγκες της κοινωνίας και της χώρας. Έτσι, μιλάμε για χωρικές αντιστάσεις, που άλλες φορές διεκδικούν δημοκρατικές και βιώσιμες εναλλακτικές μορφές αστικότητας και άλλες φορές απλώς τον εκσυγχρονισμό της εικόνας της πόλης, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Μιλάμε συνεπώς, για νέους παίκτες στον αστικό χώρο ή και για τους ίδιους που χωρίς το κράτος ως ρυθμιστικό παράγοντα έχουν λάβει άλλη θέση, δυσμενέστερη ή πιο ευνοϊκή.

Στην εργασία αυτή γίνεται μία προσπάθεια να αποτυπωθούν παγκόσμιες τάσεις αστικού σχεδιασμού στον αστικό ιστό της Αθήνας. Αρχικά, επιχειρείται η μελέτη για το πέρασμα από την αυστηρά κάθετη δομή της εξουσίας στη διάχυση και τη διαχείριση της από ανθρώπινα δίκτυα και πως έπειτα αυτά δρουν στη πόλη καθορίζοντας τάσεις αστικού σχεδιασμού. Εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι οι θεωρίες και οι πρακτικές που αναλύονται δεν αποτυπώνονται στον ελλαδικό χώρο με την ίδια ισχύ όπως στις ΗΠΑ και σε Ευρωπαϊκές χώρες. Η ιστορική εξέλιξη της χώρας και οι ιδιαιτερότητες του τύπου διαμόρφωσαν πελατειακές και οικογενειοκεντρικές πρακτικές που επικράτησαν για

την παραγωγή του αστικού χώρου έναντι του ολοένα και πιο συρρικνωμένου κράτους πρόνοιας. Η Αθήνα είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μεσογειακής πόλης που πέρασε τη διαδικασία της μετάβασης από την αυθόρμητη αστικοποίηση στην επιχειρηματική πόλη (Λεοντίδου, 1997). Το πέρασμα αυτό, στην επιχειρηματική πόλη, εντοπίζεται σε μία Αθήνα που ωθείται στο να ακολουθήσει ξένα πρότυπα μακριά από την ιστορία και την πραγματικότητα της.

Είναι οι πέτρες που υπαινίσσονται άλλες πέτρες. Συμβαίνει συχνά στις πόλεις να αισθάνονται μονάχα τη σκιά άλλων τόπων ή αυτές να προβάλλουν τη σκιά τους σε άλλες. (Franco La Cecla, 2009)

Αφορμές γι αυτή η έρευνα, αποτέλεσαν επεισόδια και τάσεις αστικής ανανέωσης που παρατηρούνται στην Αθήνα τα τελευταία χρόνια. Τη στιγμή αυτή, της οικονομικής κρίσης, παρατηρούμε στη πόλη τη δράση, την αντίδραση και την αδράνεια των ομάδων που την απαρτίζουν. Γίνεται έτσι μια προσπάθεια να αποκωδικοποιήσουμε τους μηχανισμούς των τάσεων της αστικής αναταραχής που βρίσκεται σήμερα η Αθήνα και να καταλήξουμε στο καθοριστικό ερώτημα: **Who runs the city?** Ποιοι είναι οι παράγοντες που συμμετέχουν και πώς οι συνεργασίες και συγκρούσεις μεταξύ τους διαμορφώνουν τις τάσεις για τον αστικό σχεδιασμό;

Λεξεις κλειδιά:

μεταπολιτική, αστική διακυβέρνηση, Νεοφιλελευθερισμός, αστικά κινήματα, ανταγωνισμός πόλεων, δημιουργική πόλη, αυτο-οργάνωση

ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η συνθήκη της ομοφωνίας

Ο νεοφιλελευθερισμός αποτελεί τη βάση των μοντέρνων οικονομικών θεωριών που εφαρμόζονται στις περισσότερες χώρες χωρίς να υπάρχει ένα γενικότερο εναλλακτικό μοντέλο. Σ' αυτές αναγνωρίζουμε μια θεμελιώδη ομοφωνία: *Την εδραίωση του καπιταλισμού ως το κρατικά υποστηριζόμενο οικονομικό σύστημα, την κοινοβουλευτική δημοκρατία ως την πολιτική ιδέα, τον ανθρωπισμό συμπεριλαμβανομένου και του κοσμοπολιτισμού ως την κοινή ηθική αρχή.* (Erik Swynghedouw, 2011). Παρατηρούμε δηλαδή, παράλληλα με την νέα κατοχυρωμένη οικονομική συνθήκη ότι οι εξελεγμένες χώρες, μοιράζονται παγκοσμίως τις θεμελιώδεις αξίες και δικαιώματα του ανθρώπου άρα και μια κατά προσέγγιση δημοκρατική σταθερότητα. Η συνθήκη αυτή επέτρεψε στον Fukuyama να θεωρήσει πως ίσως έχουμε φτάσει *“στο καταληκτικό σημείο της ιδεολογικής εξέλιξης της ανθρωπότητας και την παγκόσμια επικράτηση της δυτικής φιλελεύθερης δημοκρατίας ως την τελική μορφή ανθρώπινης διακυβέρνησης.”* (Fukuyama, 1992)

Ποίες είναι όμως οι πραγματικές διαστάσεις αυτής της ομοφωνίας; Σήμερα, θεωρούμε τη δημοκρατία και την ατομική ελευθερία δεδομένες. Μιλάμε για

ατομική ελευθερία αλλά μάλλον πιο σωστό θα ήταν να μιλάμε για ελευθερία αγοράς και ατομική πειθαρχία. Η λεγόμενη *πειθαρχία της αγοράς*, για την οποία κάνει λόγο ο Noam Chomsky, είναι ένα νέο μέσο μαζικής χειραγώγησης. Το ελεύθερο εμπόριο διευρύνει τις επιλογές για τους κεφαλαιούχους [transfer pricing, φοροαπαλλαγές, παραμορφώσεις αγοράς] αλλά για τους εργαζόμενους σημαίνει ελαστική εργασία και επισφάλεια αναγκάζοντας τους έτσι σε έναν αγώνα παραγωγικότητας και επιχειρηματικότητας.

Η μεταπολιτική

Μέσα από το νεοφιλελεύθερο σύστημα της ελεύθερης αγοράς προέκυψε η συσσώρευση του πλούτου σε συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων ως φυσικό αποτέλεσμα του ελεύθερου ανταγωνισμού. Αυτό, στα πλαίσια μιας κοινωνίας, σημαίνει την συγκέντρωση κεφαλαίου σε στενούς κύκλους ανθρώπων και ταυτόχρονα την αποδυνάμωση της πολιτικής εξουσίας της κυβέρνησης αφού έχει χάσει τον έλεγχο στην οικονομία. Το αποτέλεσμα είναι η άσκηση των συμφερόντων της μειοψηφίας σε βάρος της μειονεκτούσας πλειοψηφίας. Σε παγκόσμιο επίπεδο, αυτή η συνθήκη έχει συγκεντρώσει την εξουσιαστική ισχύ σε πολυεθνικούς οργανισμούς, τράπεζες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα με αποτέλεσμα να χρησιμοποιούν τις κυβερνήσεις ως εκτελεστές των αναγκών τους.

Η λειτουργία της αγοράς επισκίασε τις αξίες της δημοκρατίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης υποδεικνύοντας την υποχώρηση των πολιτικών ιδεολογιών μπροστά στις πιέσεις της αγοράς για ανάπτυξη. Εξάλλου η πολιτική προϋποθέτει συλλογικότητα και συσπείρωση, έννοιες αντικρουόμενες στην ατομικότητα που αντιπροσωπεύει το νέο σύστημα. Η *ορθή πολιτική*, για τον Ranciere, δεν είναι αυτή που απλώς λειτουργεί καλά αλλά αυτή που έχει το όραμα να αλλάζει τις παραμέτρους για το τι θεωρείται δυνατό στο υπάρχον πλαίσιο. Κάτι που μπορεί να καθορίζει και να αλλάζει το ίδιο το πλαίσιο στο οποίο τα πράγματα λειτουργούν. Με την προϋπόθεση της δημοκρατίας, το πολιτικό αφήνει χώρο για τη διαφωνία και την αμφισβήτηση και δημιουργεί τους μηχανισμούς για τα συμφέροντα της μειοψηφίας. Η αποπολιτικοποίηση της σύγκρουσης και ο παραμερισμός της διχογνωμίας έδρασε καταλυτικά ώστε η κυβέρνηση να λειτουργεί ως μια διαχειριστική υπηρεσία, στερούμενη την ορθή πολιτικά διάστασή

της. Αυτή τη συνθήκη, ο Slavoj Zizek ονομάζει μεταπολιτική.

“Στη μεταπολιτική, η σύγκρουση των παγκόσμιων ιδεολογικών οραμάτων, η οποία ενσωματωνόταν στα διάφορα κόμματα που ανταγωνίζονταν για την εξουσία, αντικαθίσταται από την συνεργασία διαφωτισμένων τενοκρατών (οικονομολόγοι, ειδικοί της κοινής γνώμης) και φιλελεύθερων υπερασπιστών της πολυπολιτισμικότητας (liberal multiculturalists) μέσα από μια διαδικασία διαπραγμάτευσης συμφερόντων, πετυχαίνοντας ένα συμβιβασμό, στο πρόσχημα μιας λίγο πολύ παγκόσμιας ομοφωνίας. Έτσι, η μεταπολιτική επισημαίνει την ανάγκη εγκατάλειψης των παλιών ιδεολογικών διαχωρισμών και την αντιμετώπιση νέων ζητημάτων, οπλισμένοι με την απαραίτητη εξειδικευμένη γνώση και την ελεύθερη διαβούλευση που θα λαμβάνει υπόψη τις συγκεκριμένες ανάγκες και απαιτήσεις των ανθρώπων.” (Slavoj Zizek, 2000)

Η αστική διακυβέρνηση

Για τις πόλεις, η προσαρμογή στις συνθήκες της μεταπολιτικής σημαίνει μια στρατηγική αλλαγή στις αστικές πολιτικές. Από ρυθμιστικές και αναδιανεμητικές μετατρέπονται σε πολιτικές προώθησης της οικονομικής ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας, της επιχειρηματικότητας αλλά και μιας αγορακεντρικής δημιουργικότητας. Ήδη, από τη δεκαετία του '70 παρατηρείται μια διαρθρωτική αλλαγή στις διαχειριστικές δομές της πόλης. Η απόλυτα κάθετη δομή της κυβέρνησης διασπάται με τη συνεργασία ενός πλέγματος εξωτερικών αυτόνομων παραγόντων, με ασαφή όρια αρμοδιοτήτων και στοχεύει στη διαχείριση και την επίλυση των εκάστοτε αστικών ζητημάτων. Οι συνεργασίες αυτές, σύμφωνα με τον Erik Swyngedouw, δρουν σε ευρεία γεωγραφική κλίμακα, κινητοποιώντας ένα φάσμα κοινωνικών παραγόντων που μαζί με την τοπική αυτοδιοίκηση συνθέτουν τη συνθήκη της αστικής διακυβέρνησης. Οι παράγοντες αυτοί είναι αυτό που ονομάζουμε δίκτυα αστικής διακυβέρνησης και αποτελούνται από Ιδιωτικούς παράγοντες, οικονομολόγους, σχεδιαστές, αρχιτέκτονες, πολεοδόμους, Μ.Κ.Ο., ομάδες της κοινωνίας πολιτών, συνεταιρισμούς, και τις πιο

παραδοσιακές μορφές της τοπικής, περιφερειακής και εθνικής κυβέρνησης. Η αλλαγή αυτή έχει χαρακτηριστεί ως το πέρασμα από την κυβέρνηση στην διακυβέρνηση ('*transition from government to governance*' Stoker 1995, Ward 1995, Jones 1998, Oatley 1998).

ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ, Η ΕΔΡΑΙΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στο σημείο αυτό μελετάται η οικονομική θεωρία και οι πολιτικές του νεοφιλελευθερισμού αφού η επικράτηση του και τα στάδια από τα οποία πέρασε συνδέονται με τη πορεία από την απόλυτα κάθετη δομή της εξουσίας στη διάχυση και τη διαχείριση της από ανθρώπινα δίκτυα. Το πέρασμα από το Φορντικό μοντέλο, της ιεραρχικής αποκέντρωσης της παραγωγής και του ελέγχου των αγορών από το κράτος, στο μεταφορντικό, με τη κατακερματισμένη οργάνωση και τη διεθνοποίηση της αγοράς, επέφερε καίριες αλλαγές στην διάρθρωση της κρατικής δομής. Παράλληλα με την εδραίωση του νεοφιλελευθερισμού μελετάται η πορεία των κοινωνικών δικτύων διεκδίκησης, οι θέσεις τους απέναντι στις νεοφιλελεύθερες πρακτικές και πως έφτασαν σταδιακά, κάποια από αυτά, να ενσωματώνονται στο υπάρχον σύστημα. Η αλλαγή αυτή στην εξουσία αποτυπώνεται στον αστικό χώρο αφού οι πόλεις μετατρέπονται σε πεδία άσκησης ισχύος από δίκτυα που καθορίζουν την αστική ανανέωση.

Η επικράτηση του Νεοφιλελευθερισμού

Το προϋπάρχον κεϋνσιανό μοντέλο ρύθμισης που πρέσβευε τη παγκόσμια σταθερότητα, η οποία χάθηκε με το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, είχε ως εργαλεία τον κρατικό έλεγχο της αγοράς και κοινωνικές πολιτικές για την ευημερία των πολιτών καθώς και την εξασφάλιση πλήρους απασχόλησης. Στο πλαίσιο αυτό προέκυψαν οι συμφωνίες του Bretton Woods από τη Νομισματική και Χρηματοοικονομική Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών μέσα από την οποία αποφασίστηκε και η δημιουργία του Δ.Ν.Τ., της Παγκόσμιας Τράπεζας και της GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) που θα εξασφάλιζαν παγκόσμια σταθερότητα και ευημερία. Ο έντονος κρατικός παρεμβατισμός του κεϋνσιανισμού και η ομοιογένεια που εκπροσωπούσε το Φορντικό μοντέλο, ένωσαν τη κοινωνία και την αγορά με κοινό στόχο την απελευθέρωση από την εξουσιαστική κυριαρχία του κράτους. Έτσι, κοινωνία και αγορά έχουν μια κοινή βάση, την ατομική ελευθερία και έναν κοινό αντιμέτωπο, το κράτος, που εμποδίζει την ατομική αυτο-πραγμάτωση και την κοινωνική αυτο-ρύθμιση. Η αντίδραση τους προέκυψε από την καταπιεστική κρατική παρουσία που δρούσε εξουσιαστικά λόγω της γενικότερης πατερναλιστικής και γραφειοκρατικής δομής του. Σε ότι αφορά την αντίδραση της κοινωνίας προς αυτή τη κατεύθυνση, εκφράζεται με τα Νέα Κοινωνικά Κινήματα [New Social Movements] που εμφανίζονται πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 60. Ήταν κινήματα διαμαρτυρίας με βασικό άξονα της κριτικής τους για την κοινωνία της εποχής, τον αυθορμητισμό και την ελευθερία. Ο αντίλογός τους στην καταναγκαστική κοινωνική ένταξη και τις πελατειακές σχέσεις οριοθετείται στην ατομική ελευθερία και την ανεξαρτησία με ατομική ευθύνη και πρωτοβουλία. Οργανώθηκαν σε συλλογικές κινητοποιήσεις και δρούσαν σε βάση ισότητας, αλληλεγγύης και συμμετοχής. [anti-war/ gay rights/ feminism/ anti-racism]. Από την άλλη πλευρά, η υπεράσπιση της ελευθερίας χρησιμοποιήθηκε από την αγορά με στόχο την ολοκληρωτική ελευθερία της από το κράτος και παρουσιάστηκε ως ο μοναδικός τρόπος για οικονομική ανάπτυξη. Η ραγδαία αύξηση της ανεργίας και του πληθωρισμού στα μέσα της δεκαετίας του '70 οδήγησαν στη κατάρρευση του κεϋνσιανού μοντέλου το οποίο αντικαταστάθηκε σταδιακά από νεοφιλελεύθερες πολιτικές στις Η.Π.Α. και σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Ο νεοφιλελευθερισμός, εν πρώτοις είναι μια θεωρία πολιτικο-οικονομικών μεθόδων που πρεσβεύει ότι η ανθρώπινη ευημερία μπορεί να προαχθεί καλύτερα με την αποδέσμευση των ατομικών επιχειρηματικών ελευθεριών και ικανοτήτων, μέσα σε ένα θεσμικό πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από ισχυρά ατομοϊδιοκτησιακά δικαιώματα, ελεύθερες αγορές και ελεύθερο εμπόριο. Ο ρόλος του κράτους είναι να δημιουργήσει και να διατηρήσει ένα θεσμικό πλαίσιο κατάλληλο γι' αυτές τις μεθόδους. Παραδείγματος χάριν, το κράτος πρέπει να εγγυάται την ποσότητα και την ακεραιότητα του χρήματος. Πρέπει επίσης να δημιουργεί τις στρατιωτικές, αμυντικές, αστυνομικές και νομικές δομές και λειτουργίες που απαιτούνται, ώστε να διασφαλίζει τα δικαιώματα ατομικής ιδιοκτησίας και να εγγυάται, με τη βία εάν χρειάζεται, την ορθή λειτουργία των αγορών. Επιπλέον, εάν δεν υπάρχουν αγορές (σε τομείς όπως η γη, το νερό, η εκπαίδευση, η υγεία, η κοινωνική ασφάλιση ή η περιβαλλοντική ρύπανση) πρέπει να δημιουργηθούν, εάν είναι αναγκαίο με κρατική δράση. Πέραν όμως αυτών των καθκόντων, το κράτος δεν πρέπει να επιχειρεί. Οι κρατικές παρεμβάσεις στην αγορά (από τη στιγμή που έχει δημιουργηθεί) πρέπει να παραμείνουν στον ελάχιστο βαθμό, διότι, σύμφωνα με τη θεωρία, το κράτος δεν μπορεί να κατέχει επαρκή πληροφόρηση, ώστε να λαμβάνει τα σήματα που εκπέμπει η αγορά (τιμές) και διότι ισχυρές ομάδες συμφερόντων θα δαστρεβλώσουν αναπόφευκτα και θα επηρεάσουν αθέμιτα τις κρατικές παρεμβάσεις (ιδίως στις δημοκρατίες) προς όφελός τους. (D. Harvey, 2005)

Ο κρατικός παρεμβατισμός του κεϋνσιανισμού αντικαταστάθηκε σταδιακά από την απελευθέρωση της αγοράς και τη κυριαρχία της έναντι του κράτους πρόνοιας ενώ τα παγκόσμια δίκτυα του Δ.Ν.Τ., της Παγκόσμιας Τράπεζας και της GATT άρχισαν να εφαρμόζουν έντονες νεοφιλελεύθερες πρακτικές παγκοσμίως. Αυτή είναι η αρχή της διάλυσης της ιεραρχικής πυραμίδας της εξουσίας. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι αυτές οι αλλαγές στο πολιτικο-οικονομικό χώρο δεν ισχύουν με την ίδια ένταση και μορφή παγκοσμίως, λόγω της μοναδικότητας στην εξέλιξη και δομή κάθε κράτους, αλλά επεκτάθηκαν ραγδαία και εφαρμόστηκαν με παραλλαγές στις περισσότερες χώρες, σε άλλες σταδιακά και σε άλλες απότομα, ακόμα και βίαια (από τη Χιλή ως το πρώτο

πείραμα του νεοφιλευθερισμού μέσω της δικτατορίας του Pinochet μέχρι την αμερικάνικη επιδρομή για την 'απελευθέρωση' του Ιράκ).

Στη δεκαετία του '80 η Αγγλία της M.Thatcher και οι Η.Π.Α. του R.Reagan ήταν οι πρώτες χώρες που άρχισαν να εφαρμόζουν απότομες νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Αυτές περιελάμβαναν ιδιωτικοποιήσεις, περικοπές δημόσιων δαπανών και αποδυνάμωση των συνδικάτων, μαρτυρώντας τη θέληση για την ισχυροποίηση του ιδιωτικού παράγοντα και τη διάλυση συλλογικοτήτων. «Δεν υπάρχει εναλλακτική», τόνισε η M.Thatcher και άρχισε με μια σειρά μέτρων να μειώνει τη κρατική δύναμη και να δίνει τα νηία στους ιδιώτες. Αυτό που μετρά περισσότερο από τη κοινωνία είναι η ατομικότητα, η ατομική ευθύνη, η ιδιοκτησία. Πριν την έλευση του νεοφιλευθερισμού, το κράτος ήταν υπεύθυνο για το σχεδιασμό και χρηματοδότηση έργων στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής για τη κατασκευή κατοικιών και άλλων παροχών για ευπαθείς ομάδες και για χαμηλόμισθους. Η κοινωνική πολιτική όμως δεν συμβαδίζει άμεσα με την οικονομική ανάπτυξη και έτσι παραμερίζεται. Τώρα οι μη προνομιούχοι είναι υπεύθυνοι να βρουν το τρόπο και τα μέσα για την επιβίωση τους. Η βίαιη αυτή στροφή που πραγματοποιήθηκε τη δεκαετία του '80 σε Αγγλία και Η.Π.Α. επεκτάθηκε σε παγκόσμιο επίπεδο και σήμερα οι πρακτικές του νεοφιλευθερισμού έχουν φτάσει σε βαθμό να θεωρούνται κοινή λογική. (Το στάδιο αυτό ονομάστηκε από τους J.Peck και A.Tickell ως roll-back νεοφιλευθερισμός.)

Κοινωνικές αντιστάσεις

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 (roll out κατά τους J.Peck και A.Tickell) οι άγαρμπες και απότομες νεοφιλελεύθερες πολιτικές δέχονται σφοδρή κριτική και αντιμετωπίζουν τα αποτελέσματα των αγορακεντρικών πολιτικών τους. Η ολοκληρωτική ελευθερία της αγοράς και η επικράτηση της δεν επέφερε τα ποσοστά ανάπτυξης που είχε υποσχεθεί. Ήδη από τη δεκαετία του '80, κοινωνικά κινήματα στράφηκαν κατά των πολιτικών για ιδιωτικοποιήσεις, περικοπές δημόσιων δαπανών και την αποδυνάμωση των συνδικάτων, ως ένδειξη δυσαρέσκειας και στέρσης. Παράλληλα, εντοπίζεται η μεταλλαγή στο ρόλο του κράτος, το οποίο από παθητικό ρόλο παίρνει ενεργητικό με τη μορφή της επιβολής της

τάξης, καταστέλλοντας αντιδράσεις και επιτηρώντας τη κοινωνία. Με αυτή τη στάση, βρίσκει τα κοινωνικά δίκτυα διεκδίκησης να αμύνονται ενάντια στην εντατικοποίηση της αστυνόμευσης, του ελέγχου και της εμπορευματοποίησης του δημοσίου χώρου. Σαν εξέλιξη του αρχικού τους χαρακτήρα (σύμφωνα με τη Magrit Mayer) εντοπίζονται και δίκτυα που στρέφονται γύρω από το ερώτημα "σε ποιόν θα έπρεπε να ανήκει η πόλη;". Στην αναζήτηση μιας πιο δίκαιης πόλης, τα κινήματα στρέφονται κατά της διάλυσης του κράτους πρόνοιας, τους ελαστικούς όρους αγοράς εργασίας, και αποζητούν την ευρύτερη κοινωνική και περιβαλλοντική δικαιοσύνη. *"Τα αστικά κινήματα δεν επιδιώκουν το κέρδος αλλά ένα υποστηρικτικό και αξιοπρεπές περιβάλλον διαβίωσης. Το κέρδος αν ποτέ αποτελέσει μια ανησυχία, είναι ένα μέσο για το σκοπό, που αυτός δεν είναι η υψηλή κατανάλωση, το κοινωνικό στάτους ή η περαιτέρω συσσώρευση, αλλά οι αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης για όλους. [...] Πάνω απ' όλα, η εξάλειψη του κέρδους ως το μέσο και το κίνητρο στον πολιτικό χώρο, και η εξάλειψη του ρόλου του πλούτου και της ισχύος συνδεδεμένης με αυτό στις δημόσιες αποφάσεις, είναι η βασική απαίτηση των άμεσα καταπιεζόμενων και των αποξενωμένων"* (Peter Marcuse, 2011). Με την εντατική παγκοσμιοποίηση διεθνή δίκτυα ανθρώπων δημιουργήθηκαν και οργανώθηκαν ζητώντας δικαιοσύνη που ξεπερνά τοπικά και εθνικά σύνορα.

Νεοφιλελευθερισμός σε κρίση

Η έντονη κριτική που δέχτηκαν οι πρακτικές του νεοφιλελευθερισμού στις αρχές του '90 δεν προκάλεσε τη κατάρρευση αλλά την ανασύσταση του. Το άνοιγμα των διαχειριστικών δομών που επιδιώχτηκε από νεοφιλελεύθερες πρακτικές σε συνδυασμό με το αίτημα ανθρώπινων δικτύων να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων και να μην αποτελούν μόνο τους αποδέκτες τους, έφερε μια νέα προσέγγιση στην διακυβέρνηση.

Κύριοι εκφραστές της μεταλλαγής αυτής στη διακυβέρνηση είναι η Αγγλία του T.Blair και οι Η.Π.Α. του B.Clinton. Ο 'Τρίτος Δρόμος', όπως έχει χαρακτηριστεί η πολιτική των παραπάνω, προσβύει την παροχή ίσων ευκαιριών, σε συνδυασμό με έμφαση στην προσωπική ευθύνη, την αποκέντρωση της κυβερνητικής εξουσίας στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο, την ενθάρρυνση των συμπράξεων δημόσιου-

ιδιωτικού τομέα, τη βελτίωση της προσφοράς εργασίας, επενδύσεις στην ανθρώπινη ανάπτυξη, την προστασία του κοινωνικού κεφαλαίου και την προστασία του περιβάλλοντος. Οι κριτικοί του 'Τρίτου Δρόμου' μιλούν για μία ακόμα μορφή νεοφιλελευθερισμού που ενώ στη θεωρία έχει κοινωνική προσέγγιση, στη πράξη εφαρμόζει πολιτικές με στόχο τη συσσώρευση πλούτου σε λίγους.

Οι πρακτικές του αμφισβητούνται και κρίνονται σκληρά παρατηρώντας την εκτόξευση της ανεργίας παγκοσμίως, την όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και τη συσσώρευση πλούτου στις παγκόσμιες ελίτ. Πέρα όμως από τις κριτικές δεν προσδιορίζονται νέες πολιτικές για την αντικατάστασή του. Ένας λόγος είναι ο ολοκληρωτικός τρόπος με τον οποίο έχει εδραιωθεί στο κοινωνικό σύνολο και η αδυναμία πολιτικής σκέψης πέρα από το αυτόν. Εντοπίζει τις αδυναμίες του και καταφέρνει να τοποθετεί τους εξωτερικούς του εχθρούς μέσα στο πλαίσιο του. Ο David Harvey απαντά σε ερώτηση για το αν η σημερινή κρίση προκαλεί το τέλος του νεοφιλελευθερισμού πως: *"ο καπιταλισμός δεν πεθαίνει, η ιδεολογία του προβληματίζει, αλλά οι πρακτικές του παραμένουν. Η θεμελιώδης πρακτική που είναι ζωτικής σημασίας για το νεοφιλελευθερισμό είναι η υπεράσπιση των οικονομικών οργανισμών με κάθε κόστος, συμπεριλαμβανομένου και του κόστους για τον άνθρωπο. Αυτό δε γίνεται λοιπόν; Αυτό ακριβώς γίνεται σε περίοδο κρίσης του καπιταλισμού"*. (D.Harvey, 2011)

Σύμφωνα με τον Harvey ο νεοφιλελευθερισμός θέλησε στη πράξη να καθιερώσει νέες συνθήκες για τη συσσώρευση κεφαλαίου και να επαναφέρει την χαμένη από το Φορντισμό ταξική εξουσία. Ο σημερινός απολογισμός δεν αποδεικνύει την ικανότητα του για τη συσσώρευση κεφαλαίου αλλά σίγουρα φανερώνει την ξεκάθαρη επιτυχία του στην επαναφορά της ταξικής εξουσίας. 5 χρόνια μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, 7 άνθρωποι έλεγχαν το 50% της οικονομίας της, 5 χρόνια μετά την αρχή του κύματος ιδιωτικοποιήσεων στο Μεξικό 14 Μεξικανοί βρίσκονταν στη λίστα με τους πλουσιότερους ανθρώπους στο κόσμο, ενώ στη Κίνα φύτρωσαν δισεκατομμυριούχοι μετά το άνοιγμα του κομμουνιστικού κράτους στις παγκόσμιες αγορές.

Η προοπτική της διακυβέρνησης

Σε αυτό το σημείο παρατηρούμε τη δυναμική των ανθρώπινων δικτύων, που είτε προέρχονται από την αγορά είτε από την κοινωνία, έφερε σε πρωταγωνιστικό ρόλο τη συνεργασία ανθρώπων και ομάδων, σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο, για τη λήψη αποφάσεων. Η έννοια της συνεργασίας χρησιμοποιήθηκε από την αγορά για τη συσσώρευση κεφαλαίου, το βασικό σκοπό της πολιτικής του νεοφιλελευθερισμού. Οι έννοιες της εμπιστοσύνης και της αμοιβαιότητας που ορίζουν τη συνεργασία χρησιμοποιήθηκαν για να συνθέσουν ένα δεμένο περιβάλλον εμπιστοσύνης μεταξύ οικονομικών παραγόντων ώστε να προβαίνουν σε στρατηγικές συμμαχίες, να γίνουν πιο ανταγωνιστικοί και καινοτόμοι. Από τη πλευρά των κοινωνικών δικτύων διεκδίκησης παρατηρούμε την αμφίσημη επίδραση τους στη σημερινή κοινωνία και τις σύγχρονες μορφές διακυβέρνησης. Κάποια από αυτά στοχεύουν σε ριζοσπαστικές αλλαγές και συγκρούονται με το κράτος ενώ άλλα προσπαθούν να τροποποιήσουν την υπάρχουσα δομή προβαίνοντας σε συνεργασίες με αυτό. *“Η επισφάλεια οδήγησε κάποιες ομάδες ακτιβιστών να εκλογικεύσουν τις προσπάθειές τους σε μια ‘κοινωνική επιχειρηματικότητα’ και να δώσουν μια θετική έννοια στο προσωρινό τους κοινωνικό στάτους ώστε στην πραγματικότητα να συμμετέχουν σ’ έναν αγώνα αποδυνάμωσης τους.” (Magrit Mayer, 2011)* Η ενεργοποίηση της ανθρώπινης συμμετοχής και η αμφισβήτηση των επίσημων θεσμών αποτελεί βασικό άξονα τόσο των δικτύων της αγοράς όσο και της κοινωνίας. Η ισχυροποίηση των δικτύων αυτών, έχει δημιουργήσει νέες πιθανότητες συνεργασίας από τοπικό μέχρι παγκόσμιο επίπεδο. Η αποδυνάμωση του ισχυρού κράτους στην εποχή της μεταπολιτικής, επέτρεψε τη διαχείριση του χώρου από ανόμοια και πολυδιάστατα δίκτυα να καθορίσουν στόχους και πολιτικές. Ίσως αυτές οι ομάδες ανθρώπων έχουν σήμερα τη δύναμη να ορίσουν το μελλοντικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινείται η νέα μορφή διακυβέρνησης. Το ερώτημα που τίθεται μέσα σε αυτό το ρευστό πεδίο, είναι **προς ποιά κατεύθυνση θα κινηθεί ο αστικός σχεδιασμός καθορισμένος από δίκτυα με διαφορετικούς στόχους και πρακτικές.**

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΘΗΝΑ

Η Αθήνα είναι μια πόλη που διαφοροποιείται από τις πολιτικές αστικού σχεδιασμού σε χώρες της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου λόγω της ιδιόμορφης ιστορικής εξέλιξης της. Η ανάθεση όμως των Ολυμπιακών Αγώνων το 1997, επέφερε μία πιο στρατηγική αντιμετώπιση του αστικού σχεδιασμού εκ μέρους του κράτους και αποτελεί την χρονική στιγμή της στροφής σε μία πιο ρευστή μορφή διακυβέρνησης όπου ιδιώτες και συλλογικότητες εμπλέκονται με τον αστικό σχεδιασμό. Οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτή δεν αξιοποίησαν την ευκαιρία για την αστική ανανέωση της Αθήνας, αφού η πλειοψηφία των έργων πραγματοποιήθηκαν περιφερειακά δίνοντας ακόμα μεγαλύτερη αξία στα προάστια. Τα μοναδικά έργα που έγιναν στο κέντρο της πόλης είχαν στόχο τη δημιουργία μιας 'λαμπερής' αίσθησης της Αθήνας προς τους επισκέπτες με εργαλεία την ανάδειξη των αρχαιολογικών τόπων και την προσεγγμένη απόκρυψη του υπόλοιπου αστικού ιστού. Έτσι, η 'άλλη' πόλη που αποτελεί και το καθημερινό σκηνικό διαμονής και δράσης των κατοίκων δεν αξιοποιήθηκε. Η μετά-Ολυμπιακή Αθήνα χαρακτηρίζεται από πληθώρα κενών και εγκαταλελειμμένων κτηρίων,

κατάσταση που επιδείνωσε η κρατική πρωτοβουλία για την απομάκρυνση υπουργείων και κεντρικών υπηρεσιών από το κέντρο, αφήνοντας έτσι χώρο σε ιδιώτες να προβούν σε μαζικές αγορές με τη προσμονή μελλοντικών υψηλών αποδόσεων. (Κωστής Χατζημηχάλης, 2011). Το κράτος έχει αποστασιοποιηθεί από τη πόλη αφήνοντας τους κατοίκους να παλέψουν μεταξύ τους και με εξωτερικούς παράγοντες για να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους μέσα σε αυτή. Το μοναδικό σημείο που φαίνεται έντονα η παρουσία του κρατικού ελέγχου είναι σε περιπτώσεις καταστολής και επιβολής της τάξης. Βιώνουμε λοιπόν, μία περίοδο που κυριαρχεί η αδράνεια στην πλειοψηφία των κατοίκων που είτε περιμένουν την επόμενη κίνηση που θα φέρει την αλλαγή στη πόλη είτε δεν περιμένουν τίποτα πια. Αντίθετες στο ρεύμα, εμφανίζονται πρωτοβουλίες που προέρχονται είτε από την αγορά είτε από τη κοινωνία και δικτυώνονται σε τοπικά και υπερτοπικά δίκτυα. Η ισχύς που αποκτούν μέσω της δικτύωσης έχει σκοπό την υλοποίηση προτάσεων τους για τον αστικό σχεδιασμό μέσω της συνεργασίας ή της σύγκρουσης με το κράτος.

Σε αυτό το σημείο γίνεται μια προσπάθεια να μελετήσουμε πως οι νέες συνθήκες μεταπολιτικής, όπως έχουν προκύψει από νεοφιλελεύθερες πρακτικές αλλά και από διεκδικήσεις κοινωνικών δικτύων, μπορούν να εντοπιστούν στο κέντρο της πόλης. Παράλληλα καταγράφουμε τους εμπλεκόμενους παράγοντες και τη σχέση τους με τον επίσημο αστικό σχεδιασμό. Φτάνουμε λοιπόν στο κυρίαρχο ερώτημα **'who runs the city?'** το οποίο προσπαθούμε να προσεγγίσουμε μέσα από 4 μελέτες περίπτωσης. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις μας οδήγησε ο εντοπισμός παγκόσμιων τάσεων για τη παραγωγή χώρου (όπως καταγράφεται στη διεθνή βιβλιογραφία) και η βιωματική εμπειρία ως κάτοικοι της πόλης και των μετασχηματισμών που δέχεται. Στόχος δεν είναι τόσο η κριτική των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι συγκεκριμένες μελέτες περίπτωσης, αλλά ο εντοπισμός των παραγόντων που δρουν και της δυναμικής που έχουν ώστε να επηρεάσουν τον επίσημο αστικό σχεδιασμό. Οι αναφορές τους σε κυρίαρχες παγκόσμιες τάσεις θέτουν παράλληλους προβληματισμούς για τον τρόπο που εκφράζονται στον αστικό ιστό της Αθήνας.

Οι μελέτες περίπτωσης είναι:

Η συνεργασία δημόσιου φορέα με ιδιώτη-χορηγό για την στρατηγική ανάδειξη του κέντρου της πόλης.

διαγωνισμός Rethink Athens

Η συνεργασία εταιρείας ανάπτυξης ακινήτων με δημιουργικές συλλογικότητες για την αστική ανανέωση της γειτονιάς.

‘δημιουργικά’ δίκτυα Μεταξουργείου-Κεραμεικού

Η δράση συλλογικοτήτων για την αναζήτηση της πόλης ως κοινό πόρο.

α. Αυτοδιαχειριζόμενο πάρκο Ναυαρίνου

β.Μελέτη της ΜΚΟ sarcha για το Γεράνι

*Οι μελέτες συνοδεύονται από διαγράμματα σχέσεων που αποτυπώνουν τους αστικούς διαχειριστές. Για να φανεί η διαφοροποίηση στον χαρακτήρα της κάθε περίπτωσης οι εμπλεκόμενοι κατηγοριοποιούνται ως εξής: συλλογικότητες, αρχιτέκτονες, κάτοικοι, χρηματοδότης, ειδικοί - σύμβουλοι
Παράλληλα, για να αποτυπώσουμε τις κατευθύνσεις των περιπτώσεων, σχηματοποιούμε τη σχέση τους με το κράτος και τους δέκτες των στόχων τους.*

Η συνεργασία δημόσιου φορέα με ιδιώτη-χορηγό για την στρατηγική ανάδειξη του κέντρου της πόλης.

Διαγωνισμός Rethink Athens

Στην περίοδο της σημερινής κρίσης εντοπίζουμε τη συνδρομή ιδιωτικού κεφαλαίου για την προώθηση και υλοποίηση έργων αστικού σχεδιασμού. Η συνδρομή αυτή σε πολλές περιπτώσεις κρίνεται απαραίτητη ώστε να ενεργοποιηθούν επίσημοι θεσμοί που θα κινήσουν τις διαδικασίες εκτέλεσης των έργων. Η πρωτοβουλία μπορεί να προέρχεται είτε από τον ίδιο τον ιδιώτη είτε πολλές φορές από το κράτος που προχωρά σε μελέτες αστικού σχεδιασμού, που όμως μένουν στα χαρτιά λόγω γραφειοκρατίας και έλλειψης οικονομικών πόρων. Αυτή είναι η στιγμή που το ιδιωτικό κεφάλαιο έρχεται για να βγάλει από το 'πάγο' σχέδια και προτάσεις και να προχωρήσει στη παραγωγή χώρου. Παρατηρούμε κάτω από τις ισχύουσες συνθήκες, τη τάση να βρεθεί μια νέα αστικότητα που θα αλλάξει την προϋπάρχουσα εικόνα της πόλης. Το «Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος» ανέλαβε τη χορηγία των μελετών και της κατασκευής των νέων εγκαταστάσεων της Εθνικής Βιβλιοθήκης και Εθνικής Λυρικής Σκηνής στον Φαληρικό όρμο, ενώ λίγο αργότερα το «Ίδρυμα Αλέξανδρος Ωνάσης» αποφάσισε να χορηγήσει μελέτες και ευρωπαϊκό αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την ανάπλαση του κέντρου με επίκεντρο την οδό Πανεπιστημίου. Και στις δύο περιπτώσεις, παρά τις διαφορές που παρουσιάζουν

μεταξύ τους στη σχέση των συμμετεχόντων, υποδεικνύουν τη σύμπραξη του ιδιωτικού με τον δημόσιο φορέα για μεγάλα έργα εν μέσω κρίσης. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, η σύμπραξη δημόσιου με ιδιωτικού φορέα έχει μία βασική ιδιαιτερότητα που είναι η μορφή συνεργασίας στα πλαίσια της κορηγίας. Ο ιδιώτης-κορηγός δεν είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο για τη παραγωγή του δημόσιου χώρου στην Αθήνα. Πληθώρα ιστορικών κτηρίων δημόσιας χρήσης έχουν υλοποιηθεί στα πλαίσια κορηγιών εύπορων Ελλήνων. Σε αυτό πλαίσιο, σήμερα μεγάλα Ιδρύματα της χώρας παίρνουν τη πρωτοβουλία να συνεργαστούν με το δημόσιο για να γίνουν έργα 'ανάσας' για τη πόλη, με πιο επίκαιρο το Rethink Athens.

συμμετέχοντες

Η πρόσφατη αυτή πρωτοβουλία που αφορά το κέντρο της Αθήνας αποτελεί το επίκεντρο συζητήσεων και κριτικών στη πόλη. Εκτός από το Ίδρυμα που είναι βασικός κορηγός και διοργανωτής του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, οι παράγοντες που συμμετέχουν είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), το Υπουργείο Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, το Αττικό Μετρό, η Περιφέρεια Αττικής, ο Δήμος Αθηναίων και ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας. Τέλος, ακαδημαϊκοί και επιστήμονες συμμετέχουν ως κριτές στο διαγωνισμό.

Η ιδέα για την πεζοδρόμηση της Πανεπιστημίου, στα πλαίσια του οράματος του Τρίτη για την Αθήνα κατά τη δεκαετία του '80, επανήλθε το 2010 από το ΥΠΕΚΑ το οποίο προχώρησε σε μελέτες που εκπονήθηκαν μέσα από δύο ερευνητικά προγράμματα, που ανατέθηκαν στις Σχολές Αρχιτεκτόνων και Πολιτικών Μηχανικών του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Η πορεία προς την υλοποίηση ολοκληρώνεται με τη πρωτοβουλία του Ιδρύματος Ωνάση να δράσει ως κορηγός και βασικός οργανωτής ευρωπαϊκού διαγωνισμού για την πραγματοποίηση του οράματος αυτού. Η δυναμική του κορηγού κυριαρχεί και καταφέρνει να διαδώσει το μήνυμα για αλλαγή με το σύνθημα 'ξανασκέψου την Αθήνα' σε ευρύ κοινό εντός και εκτός των ορίων της πόλης. Ο Τύπος, τα Μ.Μ.Μ. και ηλεκτρονικές πλατφόρμες προβάλλουν την πρωτοβουλία. Ο επίσημος κρατικός μηχανισμός στη περίπτωση αυτή συμπράττει ενεργά με τον ιδιώτη-κορηγό.

ο ανταγωνισμός ως εργαλείο για την ανάδειξη των πόλεων

Η προσέγγιση και οι στόχοι^[1] του διαγωνισμού έχουν δύο βασικές κατευθύνσεις. Από τη μία πλευρά επιζητείται η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων που θα συντελέσει και στην επανενεργοποίηση του κέντρου σύμφωνα με λειτουργικά, περιβαλλοντικά και αισθητικά κριτήρια. Από την άλλη διαφαίνεται η προσπάθεια για ανάδειξη του εμπορικού και ιστορικού κέντρου της πόλης στο εξωτερικό. Η ανάδειξη αυτή προέρχεται, σύμφωνα με τους διοργανωτές του διαγωνισμού, από την ανάγκη για ανταγωνιστικότητα της Αθήνας έναντι των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών μητροπόλεων. Η υλοποίηση της νικητήριας πρότασης θα χρηματοδοτηθεί από την ίδια την Ε.Ε. στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος χρηματοδότησης για τον ανταγωνισμό των πόλεων.

Η στροφή προς τον ανταγωνισμό των πόλεων βρίσκεται στο επίκεντρο όχι μόνο σε ευρωπαϊκή αλλά και σε παγκόσμια κλίμακα. Για τις πόλεις, έχουμε να παρατηρήσουμε μια προσαρμογή στις συνθήκες της μεταπολιτικής που σημαίνει μια στρατηγική αλλαγή στις αστικές πολιτικές. Η καθοριστική αξία της πόλης ως τόπος επενδύσεων και συσσώρευσης κεφαλαίου έχει αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζεται ο αστικός σχεδιασμός αφού ο ίδιος έχει μετατραπεί σε εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης.

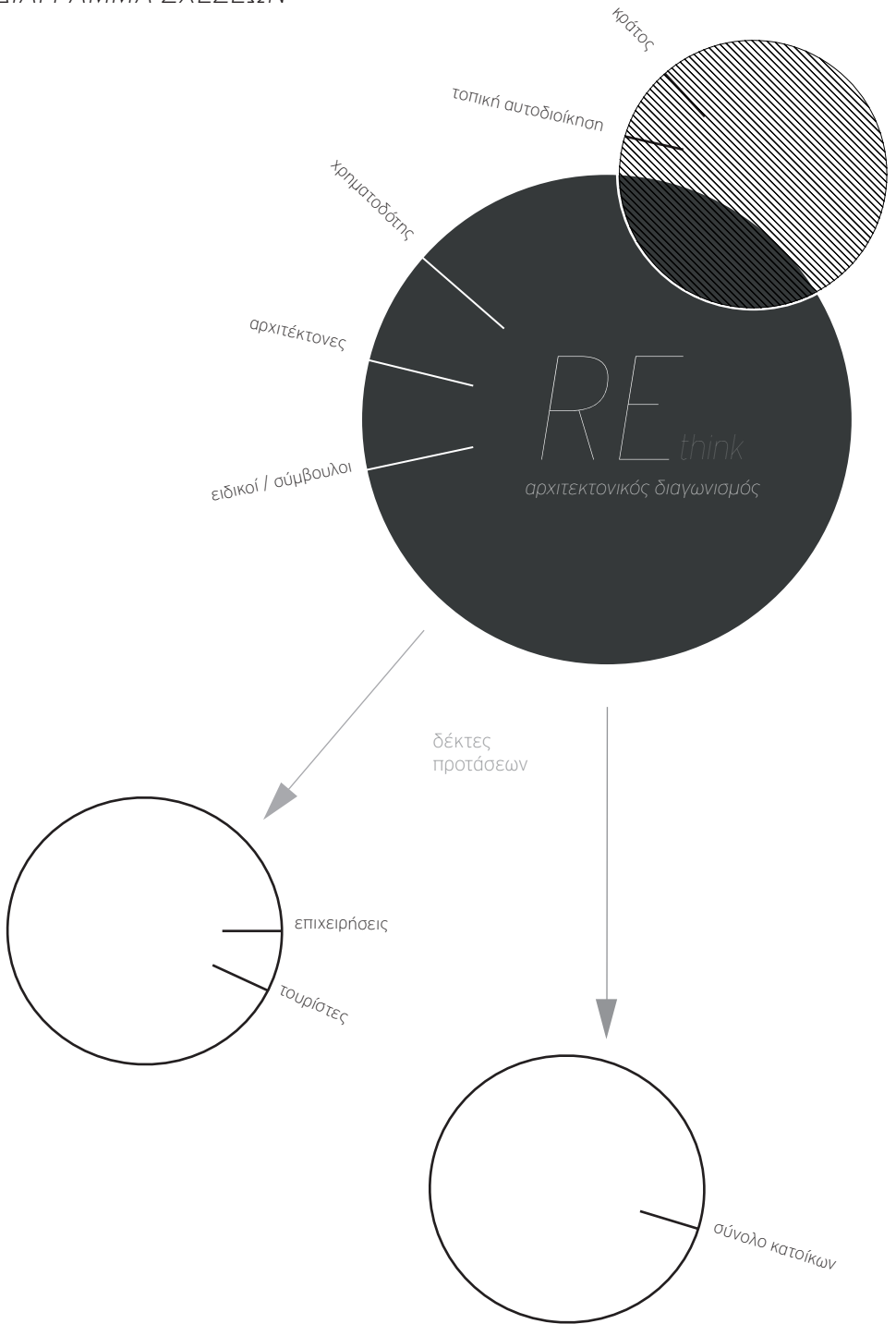
‘Ενώ στη μακροχρόνια ιστορία των πόλεων η υψηλή ποιότητα του σχεδιασμένου χώρου καθώς και οι σχεδιαστικές καινοτομίες εμφανίζονταν πάντα ως αποτέλεσμα της οικονομικής άνθισης συγκεκριμένων πόλεων και περιοχών σε μία χρονική περίοδο, στη νέα εποχή ο αστικός σχεδιασμός και η ποιότητα του σχεδιασμένου χώρου χρησιμοποιούνται συνειδητά ως μέσο οικονομικής ανάπτυξης των πόλεων’
(A.Gospodini, 2002)

Οι μητροπόλεις ανταγωνίζονται η μία την άλλη για την ανάδειξη της ιδανικής για τόπο επενδύσεων. Στρατηγικοί στόχοι για την ανάδειξη των ανταγωνιστικών χαρακτηριστικών της πόλης χτίζον το city branding, εμπορευματοποιώντας την αστική έννοια. Σε μια προσπάθεια να εκσυγχρονιστεί η δομή της διοίκησης και να μπορέσει να ανταποκριθεί σε όρους αγοράς, η κυβέρνηση διασπάται σε μια αποκεντρωμένη λειτουργία παροχής υπηρεσιών, στα πρότυπα του ιδιωτικού τομέα. Οι συνεργασίες προσωρινών και μόνιμων παραγόντων δημιουργούν μια μοναδική διαχειριστική δομή που επαναπροσδιορίζεται

κάθε φορά, ανάλογα με το ειδικό γεγονός που καλείται να αντιμετωπίσει η πόλη. Στο πλαίσιο της ανταγωνιστικότητας μεταξύ πόλεων που προωθείται στην Ευρώπη παρατηρούμε το ρόλο της τοπικής ιδιομορφίας ως εργαλείο ανάδειξης της μοναδικότητας των αστικών χώρων. Μία ενδιαφέρουσα προσέγγιση για αυτή τη μορφή ανάδειξης δίνει ο D.Harvey υποστηρίζοντας ότι:

‘η απάντηση των ευρωπαϊκών πόλεων και αστικών κοινωνιών στη κρίση ταυτότητας που τις διέπουν (λόγω των αποτελεσμάτων της παγκοσμιοποίησης) θα είναι πιθανόν η αύξηση της ξενοφοβίας και η αναβίωση συντηρητικών πολιτικών πεποιθήσεων καθώς οι ευρωπαίοι πολίτες θα στρέφονται στην ‘παλιά σιγουριά’ για να διατηρήσουν και να αναδείξουν την ιδιαίτερη ταυτότητα τους.’ (D.Harvey, 1989)

Στρατηγικές ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων, εκτεταμένων πεζοδρομήσεων και επανάχρησης πρώην βιομηχανικών εγκαταστάσεων θεωρούνται χαρακτηριστικά παραδείγματα πρακτικών για την ανάδειξη της μοναδικότητας του αστικού χώρου. Η βόλτα στην ιστορική πόλη μετατρέπεται σε μέρος της αστικής εμπειρίας για κατοίκους και επισκέπτες.



προβληματισμοί

Η ανταγωνιστικότητα ως εργαλείο σχεδιασμού προκαλεί προβληματισμούς για τα αποτελέσματα της, 'Η επιλεκτική εστίαση σε συγκεκριμένες περιοχές της πόλης είναι ταυτόχρονα και εστίαση σε κοινωνικές ομάδες οι οποίες μπορούν να επωφεληθούν από την κατεύθυνση των επενδύσεων ή και να συμμετάσχουν στα οφέλη των νέων αναπτύξεων' (Ν.Βαΐου, 2004). Ο αποκλεισμός των υπόλοιπων κοινωνικών ομάδων που όμως παραμένουν κάτοικοι της ίδιας πόλης προκαλείται όταν τα έργα αστικού σχεδιασμού δεν απαντούν σε ανάγκες και αιτήματα του συνόλου των κατοίκων. Η μορφή των έργων αυτών που λειτουργούν ως τοπικές παρεμβάσεις (επεισόδια) ωθούν αναγκαστικά σε μία μονομερή προσέγγιση αν δε συνοδεύονται από κοινωνικές πολιτικές εκ μέρους του κράτους. Η επικράτηση των νεοφιλελεύθερων πρακτικών στην αστική διακυβέρνηση δεν αφήνει πολλά περιθώρια για πολιτικές βασισμένες στις ανάγκες των κατοίκων αφού αυτές δεν επιφέρουν άμεση οικονομική ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά, υποστηρικτές των πρωτοβουλιών αυτών τονίζουν την αναγκαιότητα των έργων, τα οποία αποτελούν το κυρίαρχο τρόπο για την αλλαγή του αστικού τοπίου. Μέσω της οικονομικής ανάπτυξης, ωφελείται το σύνολο των κατοίκων γιατί οι επενδύσεις κεφαλαίων δημιουργούν θέσεις εργασίας, βελτιώνουν το βιοτικό επίπεδο και συντελούν στην οικονομική ευημερία του τόπου.

Πέρα από τους προβληματισμούς, που τίθενται από τη παγκόσμια πρακτική του ανταγωνισμού των πόλεων, εντοπίζουμε τη δυναμική του ιδιωτικού φορέα να παρακάμπτει τους επίσημους θεσμούς για τον αστικό σχεδιασμό. Η αντίδραση του ΣΑΔΑΣ ^[2] για το διαγωνισμό Rethink Athens παρουσιάζει αυτή την προβληματική. Από τη μία πλευρά, η έννοια του διαγωνισμού από μόνη της δείχνει το άνοιγμα στη συμμετοχή και τη δημοκρατικότητα της διαδικασίας, Από την άλλη πλευρά η κυριαρχία του ιδιώτη έναντι του κράτους ως διοργανωτής του διαγωνισμού τον μετατρέπει σύμφωνα με τον ΣΑΔΑΣ σε ιδιωτικό, μη θεσμοθετημένο διαγωνισμό. Η παρέμβαση που πρόκειται να γίνει μέσω του διαγωνισμού δεν αποτελεί απόρροια κάποιου θεσμοθετημένου συνολικού σχεδιασμού και δεν προηγήθηκε δημόσιος διάλογος σε συνεργασία με επιστημονικούς φορείς και τον ίδιο τον ΣΑΔΑΣ

Έχοντας καταγράψει το όραμα και τους στόχους

του διαγωνισμού και παράλληλα έχοντας εντοπίσει κριτικές που σε ένα βαθμό αποτυπώνονται στην αντίδραση του ΣΑΔΑΣ, αντιλαμβανόμαστε από τη μία πλευρά τη σημαντική πρωτοβουλία ενός Ιδρύματος να συνεισφέρει ενεργά στην πόλη αλλά και την αναγκαιότητα για ισχυροποίηση των κρατικών θεσμών ώστε τα έργα που θα γίνονται με άξονα την ανάπτυξη να συνοδεύονται από μελέτες κοινωνικού χαρακτήρα. Σε μία πόλη που βιώνει πολύπλευρη κρίση ο αστικός σχεδιασμός απαιτεί πολιτική πρωτοβουλία και συμμετοχή των πολιτών αφού αυτοί θα είναι οι τελικοί χρήστες του χώρου.

Η συνεργασία εταιρείας ανάπτυξης ακινήτων με δημιουργικές συλλογικότητες για την αστική ανανέωση της γειτονιάς

‘δημιουργικά’ δίκτυα Μεταξουργείου- Κεραμεικού

Σε μια υποβαθμισμένη γειτονιά της πόλης, αυτή του Μεταξουργείου, εντοπίζουμε σήματα αλλαγής. Με το ποσοστό των εγκαταλελειμμένων κτηρίων να αγγίζει το 46% η περιοχή φαίνεται να μεταλλάσσεται σημειακά με απώτερο σκοπό την ευρύτερη αλλαγή της εικόνας της. Η πρωτοβουλία εταιρείας ανάπτυξης ακινήτων που επένδυσε σε ακίνητα της γειτονιάς, ίδρυσε και συνεργάστηκε με συλλογικότητες κατοίκων και επαγγελματιών της περιοχής και ολοκληρώθηκε με χορηγούς και συνεργάτες όπως δημιουργικά γραφεία, αρχιτεκτονικά και καλλιτεχνικά, μη κυβερνητικά δίκτυα και οργανώσεις. Ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός ‘ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά’^[3] συνδέεται με το διεθνές πρόγραμμα σύγχρονης τέχνης Remap, που πραγματοποιείται κάθε δύο χρόνια στη γειτονιά, και με τον διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό UPTO35 που διεξήχθη το 2009 και είχε σκοπό την κατασκευή μονάδας με φοιτητικές εστίες στη ίδια περιοχή. Η ιδιωτική πρωτοβουλία είναι αυτή που κυριαρχεί και σε αυτή τη μελέτη περίπτωσης. Το παράδειγμα των δικτύων του Μεταξουργείου είναι ενδεικτικό της θέλησης τοπικών συλλογικοτήτων να αλλάξουν μια γειτονιά αλλά και της δύναμης του ιδιωτικού παράγοντα για να αποκτήσει αυτή η προσπάθεια

ισχύ σε συνδυασμό με κέρδος. Η γραφειοκρατία και οι ξεπερασμένες μέθοδοι του κρατικού μηχανισμού αντικαθίστανται από νέες καινοτόμες προτάσεις και δράσεις που με τη στήριξη του ιδιωτικού κεφαλαίου παίρνουν το δρόμο της υλοποίησης. Οι μελέτες και οι προτάσεις ^[4] που γίνονται από τον οργανισμό 'ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά' έχουν σκοπό να πιέσουν τον κρατικό μηχανισμό και βασίζονται σε παλαιότερες μελέτες του ΥΠΕΚΑ και της ΕΑΧΑ ώστε να αποτελέσουν ρεαλιστικές προτάσεις προς υλοποίηση. Οι συστηματικές δράσεις ^[5] που πραγματοποιούνται στο Μεταξουργείο έχουν επηρεάσει τόσο τη κοινή γνώμη όσο και τον επίσημο αστικό σχεδιασμό. Ο σύγχρονος τρόπος προσέγγισης με άξονες τη αρχιτεκτονική καινοτομία, τη καλλιτεχνική αναζήτηση και την οικολογική διάθεση προβάλλονται στον Τύπο της πόλης και σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες πυροδοτώντας συζητήσεις και κριτικές για μια γειτονιά που ανακαλύπτεται ξανά από τους Αθηναίους. Η διάσταση που πήραν οι πρωτοβουλίες έφεραν ακόμη την ένταξη του Μεταξουργείου στο σχέδιο για τις «Ζώνες Ειδικής Ανάπλασης» που περιλαμβάνει ειδικές οικονομικές ρυθμίσεις με φορολογικά κίνητρα. Τα κίνητρα αφορούν στην αποκατάσταση κτηρίων και στην υποστήριξη των ιδιοκτησιών όσων επιθυμούν να παραμείνουν ή να εγκατασταθούν στις περιοχές αυτές. Ο επίσημος αστικός σχεδιασμός δίνει χώρο και ακολουθεί την ιδιωτική πρωτοβουλία η οποία εμφανίζει έντονα τη δυναμική της για αλλαγή στο τρόπο παραγωγής του αστικού χώρου.

*Η ανάδειξη
'δημιουργικών'
ανθρώπινων δικτύων για
την οικονομική ανάπτυξη
των πόλεων*

Η προσέγγιση των ανθρώπινων δικτύων που σχετίζονται με τη αλλαγή της εικόνας του Μεταξουργείου περιλαμβάνει τη τέχνη, την οικολογία, τη σύγχρονη αρχιτεκτονική και κυρίως νέους δραστήριους ανθρώπους ως εργαλεία σχεδιασμού για την επίτευξη των επιθυμητών στόχων^[6]. Καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες και πληθώρα δημιουργικών ανθρώπων συνθέτουν μία ομάδα που έχει αρχίσει να εγκαθίσταται στη γειτονιά και αποσκοπείται η εδραίωση και ο πολλαπλασιασμός τους. 'Δημιουργικές ομάδες' και επιχειρήσεις από την Ελλάδα και το εξωτερικό έχουν σκοπό να ανανεώσουν τη περιοχή και να φέρουν την ανάπτυξη μέσα σε ένα αστικό και πολυουσύνθετο σκηνικό. Η αξιοποίηση κτηρίων αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με καινοτόμες

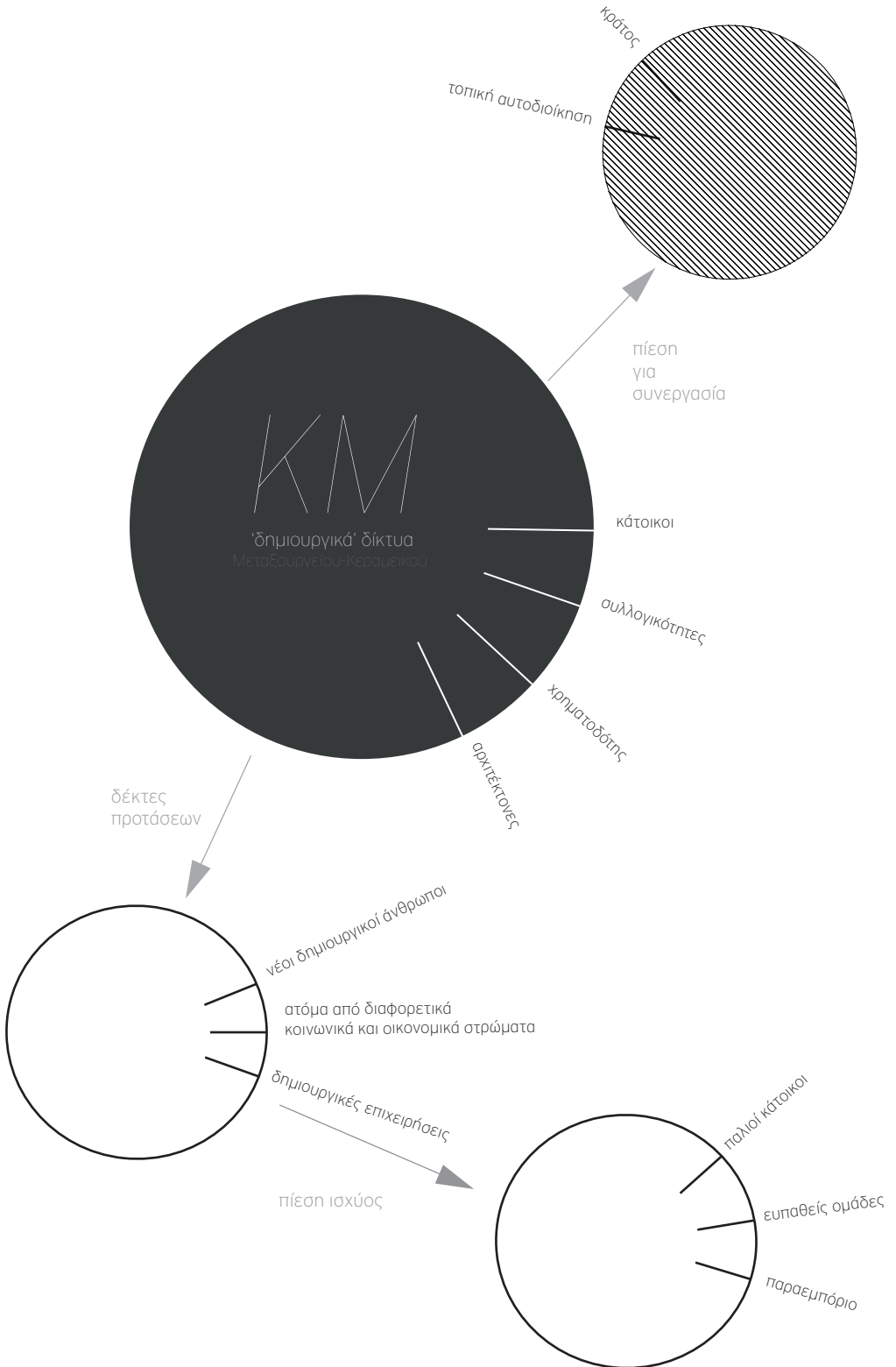
αρχιτεκτονικές προσεγγίσεις που προτείνονται, στοχεύουν στη δημιουργία μιας νέας εικόνας για την αστική εμπειρία όπως την επιζητούν οι ομάδες ενδιαφέροντος.

Το όραμα του εγχειρήματος αυτού παραπέμπει σε μία παγκόσμια τάση που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και βασίζεται στη θεωρία των 'δημιουργικών πόλεων' (creative cities) του R.Florida^[7]. Πιο συγκεκριμένα παρατηρείται μία προσπάθεια για τη κατασκευή ενός ολοκληρωμένου πλαισίου το οποίο θα 'αξιοποιεί' τη δραστηριότητα και την δημιουργικότητα με στόχο την αστική ανανέωση αλλά και το οικονομικό όφελος. Ο 'δημιουργικός' άνθρωπος έχει έρθει στο επίκεντρο σε αυτή τη φάση του καπιταλισμού. Ψυχολογείται και αναλύεται για να βρεθούν τα συστατικά που πρέπει να έχει για να πετύχει η συνταγή της ανάπτυξης. Μελετώντας τη θεωρία του R.Florida για τις 'δημιουργικές' πόλεις αναφέρονται αναλυτικά οι τρόποι με τους οποίους ο αστικός χώρος μπορεί να προσελκύσει νέους, παραγωγικούς ανθρώπους. Η ανάπτυξη της τεχνολογίας και της καινοτομίας, η ανοχή στη διαφορετικότητα του ατόμου ως προς το φύλο, τη καταγωγή, τη σεξουαλική κατεύθυνση και το τρόπο ζωής προσελκύουν ταλαντούχους εργατές για τη κατασκευή της 'δημιουργικής' πόλης. Στόχος κάθε τέτοιας πόλης είναι να συλλάβει τα όνειρα και τις επιθυμίες των νέων κατοίκων που θα γίνουν οι μελλοντικοί παράγοντες για τη λήψη αποφάσεων. Η ελευθερία στη διαφορετικότητα και τη μοναδικότητα μετατρέπεται σε παράγοντα ανάπτυξης του τόπου και διαφημίζονται αστικοί χώροι που μπορούν να προσφέρουν αυτήν την ελευθερία. Οι 'δημιουργικές' βιομηχανίες παρουσιάζονται στις τέχνες ως παράδειγμα προς μίμηση. Χτίζουν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να προσελκύσουν δημιουργικούς ανθρώπους να ενταχθούν στο πολιτικο-οικονομικό σύστημα που επικρατεί ξεπερνώντας την ιδέα ότι η τέχνη είναι ένας παρατηρητής που στέκεται κριτικά απέναντι στη πραγματικότητα και δίνει νέες προσεγγίσεις και οπτικές για αυτή.

Μέσα σε αυτή την νέα αστική δομή εντοπίζουμε ανθρώπους που χρηματοδοτούν και προωθούν δημιουργικές ομάδες ενώ συχνά εντάσσονται και αυτοί στη 'δημιουργική τάξη'. Η χαλαρότητα των νόμων, η φορολογικές διευκολύνσεις και η μείωση του κρατικού παρεμβατισμού επιτρέπουν σε μεγαλοεπενδυτές να

κατασκευάσουν μια νέα αστική εικόνα. Επιχειρηματίες (entrepreneurs) με ηγετικά χαρακτηριστικά, που έχουν όραμα για τη πόλη, παίρνουν ρίσκα και έχουν τον ενθουσιασμό να αλλάξουν την υπάρχουσα αστική κατάσταση. Η συνεργασία με νέους προοδευτικούς και δημιουργικούς ανθρώπους φέρνει μία πιο φρέσκια προσέγγιση στον αστικό σχεδιασμό που όπως υποστηρίζουν οι 'δημιουργικές' βιομηχανίες προωθεί τη πολυ-πολυτισμικότητα και τη διαφορετικότητα.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΣΕΩΝ



προβληματισμοί

Αλλά κάπου εδώ παρατηρούμε μία ανακατανομή στον αστικό χώρο. Οι 'δημιουργικοί' κάτοικοι επιλέγουν να ζήσουν σε πόλεις και γειτονιές που υπάρχει πολυπολιτισμικότητα και 'διψούν' για την αστική εμπειρία επιζητώντας να βρίσκονται στον ίδιο χώρο με άλλα άτομα που έχουν τον ίδιο τρόπο ζωής (lifestyle). Θέτοντας τους παραπάνω προβληματισμούς που δημιουργούνται από τη θεωρία της δημιουργικής πόλης και ταυτόχρονα κατανοώντας τις διαφορές που μπορεί να έχει με τα ελληνικά δεδομένα εντοπίζουμε παράλληλους προβληματισμούς για τη μελέτη περίπτωσης του Μεταξουργείου. Η συγκεκριμένη περιοχή είναι μία υποβαθμισμένη γειτονιά της πόλης με αυξημένο ποσοστό σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες. Αποτελεί ιστορικά μια λαϊκή γειτονιά με μικτές χρήσεις εμπορίου, κατοικίας και παραγωγής. Κατά τις δεκαετίες '50-'60 κατέφτασαν στη περιοχή μετανάστες, λόγω της παροχής φτηνής στέγασης και της δυνατότητας εύρεσης εργασίας σε βιοτεχνίες. Από τη δεκαετία του '70 παρατηρείται η παρακμή και η ερήμωση της περιοχής η οποία προκάλεσε πολλά κενά κελύφη και την εγκατάσταση παράνομων δραστηριοτήτων. Μαγαζιά παραεμπορίου, παράνομα πορνεία και άστεγοι, μετανάστες, ναρκομανείς βρίσκονται μέσα στα όρια της περιοχής. Η δυναμική που αποκτούν τα δίκτυα που θέλουν την αλλαγή της περιοχής έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την αδυναμία των ευπαθών ομάδων. Τίθεται εδώ το ερώτημα πως το άνοιγμα των δομών στη λήψη αποφάσεων για το μέλλον μιας περιοχής, προερχόμενο από πρωτοβουλίες αγοράς και κοινωνίας, προσεγγίζει κοινωνικά προβλήματα. Η θέση του κράτους για το συγκεκριμένο ζήτημα δεν έχει ακόμα αποσαφηνιστεί, κάτι που ίσως οφείλεται στην οικονομική κρίση αλλά ίσως πάλι και στην γραφειοκρατία και τη χρόνια αδράνεια του κράτους σε αστικά θέματα κοινωνικού περιεχομένου.

*δράση συλλογικοτήτων για την αναζήτηση της πόλης
ως κοινό πόρο.*

α. αυτοδιαχειριζόμενο πάρκο Ναυαρίνου

Από την Αθήνα του 2004 και αργότερα με τα γεγονότα του Δεκέμβρη του 2008, μέχρι την σημερινή οικονομική κρίση η ελληνική κοινωνία φαίνεται να αλλάζει. Με απόγειο τα δεκεμβριανά, τα γεγονότα αυτά αποτέλεσαν σταθμούς στην ρήξη της κοινωνίας με το κράτος και ενδυνάμωσαν τους δεσμούς μιας πολιτικής κοινωνίας^[8]. Έγινε λόγος για ένα αστικό κίνημα^[9] που έδρασε σε ένα ανεπίσημο δίκτυο ακτιβιστών εκφρασμένο σε συλλογικότητες, οργανισμούς ή και ατομικά. Με την αίσθηση της συλλογικής ταυτότητας και την προσήλωση στην πολιτική ή πολιτισμική σύγκρουση είχαν στόχο την αλλαγή. Εξεγέρσεις, διαμαρτυρίες και καταλήψεις χώρων είναι μερικές από τις μορφές των κοινωνικών αντιστάσεων, που τελικά διεκδικούσαν πέρα από τα ανθρώπινα δικαιώματα ένα νέο δικαίωμα που αφορά στην ίδια την πόλη. 'Το δικαίωμα στην πόλη' αναδείχθηκε σε εργαλείο για τα κοινωνικά κινήματα και τα ένωσε με μια παγκόσμια τάση όπου το σύνθημα του Lefebvre απέκτησε νέα δυναμική. Βασικό άξονα της κριτικής τους αποτελούν η εμπορευματοποίηση του δημόσιου χώρου και του ελεύθερου χρόνου, οι περιφράξεις των κοινών πόρων και τελικά η αμφισβήτηση των κρατικών και ιδιωτικών πρακτικών για την αστική ανάπτυξη.

Μια απλή αναφορά σε σχετικά παραδείγματα θα ήταν οι διαμαρτυρίες για την υπόθεση του Ελαιώνα και του Μητροπολιτικού Πάρκου Ελληνικού, το «πλήθος» των αγανακτισμένων στην πλατεία Συντάγματος αλλά και μια σειρά από αυτό-οργανωμένες καταλήψεις συλλογικής δράσης, σε διάφορα σημεία της πόλης. Χωρικά μετράμε πληθώρα καταλήψεων απειλούμενων ή εγκαταλελειμμένων χώρων και τη μετατροπή τους σε μέρη επικοινωνίας, συλλογικών αναζητήσεων και αυτό-οργάνωσης σε επίπεδο γειτονιάς. Πρόκειται για αυθόρμητους σχηματισμούς όπου οι κάτοικοι αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για την αλλαγή στην καθημερινότητά τους, στην ποιότητα του περιβάλλοντος και τις κοινωνικές τους σχέσεις. Κάποια παραδείγματα κοινωνικής αυτό-οργάνωσης που πέτυχαν την λειτουργία τους σε βάθος χρόνου είναι η κατάληψη δημοτικής αγοράς Κυψέλης, ο αυτό-διαχειριζόμενος χώρος πολιτισμού πλατείας Γαρδένιας στου Ζωγράφου, η επιτροπή αγώνα κατοίκων για το κτήμα Ζωγράφου και τέλος η κατάληψη του πάρκου της Ναυαρίνου στα Εξάρχεια. Αυτά, άλλα ακόμη και εκείνα που αποδυναμώθηκαν σε βάθος χρόνου, συνέβαλλαν στην αλλαγή της αντίληψης για την πόλη και στη διαμόρφωση του αστικού τοπίου. Πέτυχαν την επαναφορά της σκέψης για την πόλη ως κοινό πόρο και φαίνεται πως επηρέασαν με κρίσιμο τρόπο ακόμη και τα αποτελέσματα των αυτοδιοικητικών εκλογών.^[10]

Το πάρκο της Ναυαρίνου σχηματίστηκε την 7η Μαρτίου του 2009 στα Εξάρχεια, στην θέση ενός χρησιμοποιήσιμου χώρου πάρκινγκ, ενώ η διεκδίκησή του είχε ξεκινήσει ήδη από τα γεγονότα του Δεκέμβρη, κάτω από συνθήκες βίας και σύγκρουσης των πολιτών με την αστυνομία.

Ο χώρος καταλήφθηκε ως μια ανάγκη διεκδίκησης των εδαφών της πόλης. Αρχικά ανήκε στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (ΤΕΕ) με σκοπό την ανέγερση των καινούριων τους γραφείων. Παρόλαυτα, το 1990 παραχωρήθηκε στο δήμο Αθηναίων με σκοπό να γίνει πλατεία - χώρος πρασίνου, και σε αντάλλαγμα ζητήθηκαν ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για την εγκατάστασή τους σε μια άλλη τοποθεσία. Όμως, η μετατροπή του σε πλατεία δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, λόγω καθυστερήσεων και σχεδιαστικών επιπλοκών και έτσι παρέμεινε να λειτουργεί ως υπαίθριο ιδιωτικό πάρκινγκ. Η λήξη της ενοικιαστικής

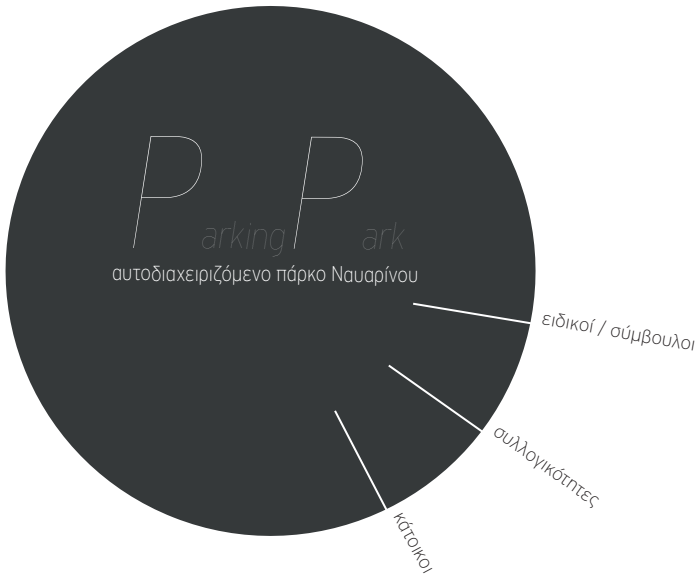
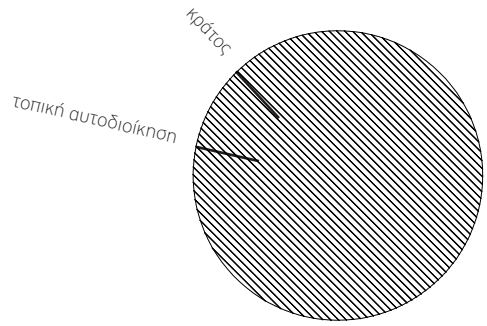
σύμβασης του πάρκινγκ και οι εκ νέου συζητήσεις για το μέλλον του χώρου συνέπεσαν με τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 2008. Οι εξεγέρσεις και η σκέψη των κατοίκων για δραστικές διεκδικήσεις πάνω στην πόλη ώθησαν μια ομάδα ανθρώπων στην κατάληψη του μέρους και τη μετατροπή του σε πάρκο.

Σκοπός της κατάληψης ήταν η διεκδίκηση της πλατείας-χώρου πρασίνου που δεν πραγματοποιήθηκε. Σκέφτηκαν έναν χώρο ανοιχτό σε όλους, αυτό-οργανωμένο και αυτό-διαχειριζόμενο, του οποίου οι χρήστες θα μπορούν να συγκεντρώνονται και να περνούν τον ελεύθερό τους χρόνο, χωρίς καταναλωτικούς περιορισμούς. Ένα πάρκο με υποδομές φιλικές για τα παιδιά και έναν κοινοτικό κήπο για τη γειτονιά. Οι συμμετέχοντες, καθάρισαν, φύτεψαν, σχεδίασαν και χωροθέτησαν ώστε, από μια τσιμεντοστρωμένη επιφάνεια, το πάρκινγκ να γίνει πάρκο.

Μέχρι σήμερα αποτελεί έναν ελεύθερο χώρο, ανοιχτό σε συγκεντρώσεις, συζητήσεις, εκδηλώσεις και κυρίως ένα χώρο όπου οι άνθρωποι παίρνουν δραστικό ρόλο στη λήψη και μορφοποίηση αποφάσεων. Η διαχείριση γίνεται από ανοιχτές συνελεύσεις ενώ δημιουργήθηκαν και ειδικές ομάδες για τον επιμέρους σχεδιασμό.

συμμετέχοντες

Οι βασικοί παράγοντες που διαμόρφωσαν και διαχειρίζονται το πάρκο είναι οι άνθρωποι που είχαν την ιδέα από την Επιτροπή Πρωτοβουλίας Κατοίκων Εξαρχείων και τη συλλογικότητα *‘Εμείς, Εδώ και Τώρα και για Όλους Εμάς’*, μαζί με τους κατοίκους και τους δυναμικούς υποστηρικτές που συμμετείχαν στο σχεδιασμό του. Σημαντική ήταν η συμβολή ανθρώπων με τεχνικές και κατασκευαστικές γνώσεις (αρχιτέκτονες, κηπουροί, τεχνίτες, κ.α.) αλλά και πολιτικών ακτιβιστών, διαφόρων πολιτικών συλλογικοτήτων, νέων και παιδιών.



ερωτήματα

Το πάρκο της Ναυαρίνου είναι το αποτέλεσμα μιας κοινωνικής εξέγερσης και ενός ευρύτερου αστικού κινήματος. Αποτελεί ένα συμβολικό χώρο δημιουργίας, χειραφέτησης και αντίστασης απέναντι σ' έναν ισχυρό αντίπαλο. Είτε αυτός είναι το κράτος είτε οι οικονομικοί παράγοντες, οι άνθρωποι επιζητούν την αλλαγή στην αστική συνθήκη αλλά και στη σκέψη της κοινωνίας. Για τον Castells *τα κοινωνικά κινήματα ως μια 'συνειδητή συλλογική πρακτική που είναι σε θέση να παράγει ποιοτικές αλλαγές στο αστικό καθεστώς, την τοπική κουλτούρα και τους πολιτικούς θεσμούς' είναι 'η μόνη γνήσια πηγή κοινωνικής αλλαγής'*. Έτσι, το σημαντικό σε αυτή την περίπτωση είναι πως οι κοινωνικές αντιστάσεις κατάφεραν να αποτυπώσουν στο χώρο την αλλαγή που επιζητούσαν, υποδεικνύοντας νέες δυνατότητες διαχείρισης. Εδώ το δημόσιο δεν σημαίνει κρατικό αλλά τους κοινούς πόρους δημόσιας διαχείρισης με συμμετοχικές διαδικασίες. Αν και οι συμμετοχικές πρακτικές στην Ελλάδα δεν είναι τόσο διαδεδομένες, το πάρκο συγκέντρωσε δημιουργικούς ανθρώπους που στην επιθυμία τους να δράσουν παρήγαγαν μια διαφορετική αστική πολιτική. Μια πολιτική που πηγάζει από τα κάτω παρακάμπτοντας το κράτος και τον επίσημο αστικό σχεδιασμό. Αυτός ίσως είναι και ο λόγος που το πάρκο βάλλεται συνεχώς από τις πρακτικές της νεοφιλελεύθερης ατζέντας για αστυνόμευση και έλεγχο.

Η κατάληψη χώρων και οι συμμετοχικές διαδικασίες σχεδιασμού όσο αδύναμες και αν παρουσιάζονται μπροστά στις κεφαλαιοκεντρικές πρακτικές, μαρτυρούν την επαναφορά του πολιτικού στον αστικό χάρτη, έχοντας ως στόχο θέματα δημοκρατίας και ποιότητας ζωής. Πώς όμως μπορεί η αυτο-οργάνωση να αποτελέσει ένα μοντέλο για τα αστικά ζητήματα στο σύνολο και τι θα σήμαινε για τον καπιταλισμό η αυτο-οργάνωση ολόκληρων πόλεων;

δράση συλλογικοτήτων για την αναζήτηση της πόλης ως κοινό πόρο.

β. Μελέτη της ΜΚΟ sarcha για το Γεράνι

Σε μια λιγότερο ριζοσπαστική προσέγγιση, τι θα συνέβαινε αν αυτά τα δίκτυα δημιουργούσαν ομάδες πίεσης ή αν ενσωματώνονταν στις δομές της διακυβέρνησης;

Η προοδευτική προσέγγιση στην αστική ανάπτυξη

Σε αυτή την κατεύθυνση εντοπίζουμε την προοδευτική τάση όπου οι πόλεις τείνουν να αντιμετωπίζουν την διόγκωση της αγοράς με κυβερνήσεις που δρουν με κοινωνική πολιτική αντί της αναπτυξιακής. Προτείνουν μια νέα μορφή κοινωνικής οργάνωσης, που το ενδιαφέρον της δεν στρέφεται στο κέρδος, όπως στα νεοφιλελεύθερα αναπτυξιακά μοντέλα, αλλά στους ανθρώπους και σε μια πιο δίκαιη αναδιανομή των αστικών πόρων.

Η προοδευτική σκέψη, σύμφωνα με τον Pierre Clavel εφαρμόζεται πρώτη φορά ως ολοκληρωμένη πολιτική δράση σε αμερικανικές πόλεις κατά τη δεκαετία του '70 και '80. Οι προοδευτικές κυβερνήσεις πέρα από την κοινωνική πολιτική ^[1] και την ενίσχυση των δημοσίων επιχειρήσεων φέρνουν μια σειρά από θεσμικές εφευρέσεις, που στρέφονται γύρω από νέες μορφές συμμετοχής πολιτών. Η αστική ανάπτυξη πηγάει από τη συνεργασία ανεξάρτητων, αυτο-οργανομένων συλλογικοτήτων 'με την τακτική της έκθεσης των

προβλημάτων στο δημόσιο διάλογο, την πρόταση λύσεων γι αυτά και τελικά την πολιτικοποίηση τους (*ex-posing- proposing- politicizing/ Marcuse, 2009*) ώστε να προβάλλουν τις κοινές τους αναζητήσεις και τα προβλήματα της κοινωνίας. Πρακτικά, αυτό λειτουργεί με το άνοιγμα στη δομή των διαχειριστικών υπηρεσιών, την ενθάρρυνση σχηματισμού συλλογικοτήτων και τη συμμετοχή τους σε επίπεδο γειτονιάς. Ως βάση αυτής της εναλλακτικής προσέγγισης θεωρήθηκαν τα κοινωνικά κινήματα που ξεκινούν αυθόρμητα και δεν λειτουργούν με παραδοσιακές μεθόδους οργάνωσης αλλά βασίζονται στα μέλη της κοινότητας για την λειτουργία τους (*grassroots movements*).

Οι συλλογικότητες, με την συμμετοχική διαδικασία και την ενσωμάτωσή τους στις διαχειριστικές δομές της πόλης, έγιναν κοινωνικοί φορείς. Η νέα δομή για τους προοδευτικούς αναγνωρίζει ότι τα δίκτυα όντας μη ιεραρχικά, πετυχαίνουν μια πιο ίση διανομή της οικονομικής και κοινωνικής ισχύος. Βέβαια, πρέπει να παρατηρήσουμε ότι με αυτό τον τρόπο συγκλίνουν με τις νεοφιλελεύθερες πρακτικές για το πέρασμα από την κυβέρνηση στην διακυβέρνηση. Παρόλαυτα, για τις προοδευτικές πόλεις, δεν απαιτείται μόνο η παρουσία συλλογικοτήτων και ενεργής κοινωνίας πολιτών αλλά και αυτή ενός ισχυρού ηγέτη που θα αναλάβει να αντισταθεί στην αγορά ώστε να εκπροσωπήσει το συλλογικό συμφέρον της πόλης και να προστατεύσει τις αδύναμες κοινωνικές ομάδες.

μελέτη 'Αθήνα -Γεράνι, Πόλη Κοινός Πόρος'

Πρόσφατα, στην Αθήνα, εκπονήθηκε η μελέτη 'Αθήνα -Γεράνι, Πόλη Κοινός Πόρος' από την αστική ΜΚΟ *sarcha*^[12] (CCR-ΠΚΠ 2010). Τα τελευταία χρόνια η εγκατάληψη της περιοχής έχει επιδράσει καθοριστικά στην υποβάθμιση και την γκετοποίησή της. Η μελέτη ξεκίνησε τον Ιούλιο του 2010 και αναφέρεται, σύμφωνα με τη θέωση της ομάδας, σε μια πειραματική προσέγγιση της πόλης ως κοινό πόρο. Αρχικά, έγινε μια καταγραφή και χαρτογράφηση της υπάρχουσας κατάστασης και στη συνέχεια, η περιοχή εξετάστηκε ως δεξαμενή φυσικών, ανθρώπινων και υλικών πόρων.

συμμετέχοντες

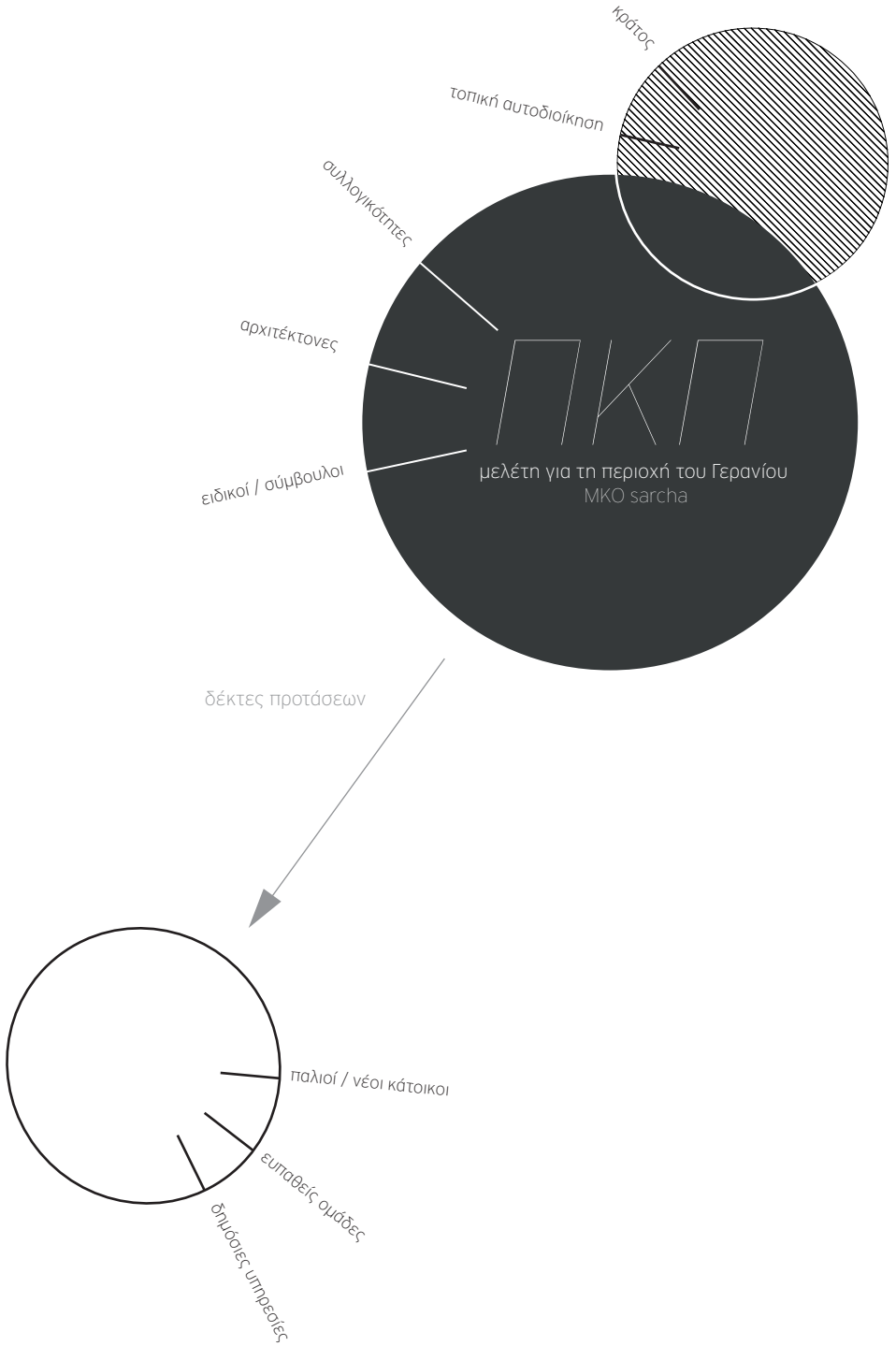
Για την υλοποίηση της μελέτης του Γερανού συνεργάστηκαν τα μέλη της *sarcha* με ειδικούς συμμετέχοντες και σύμβουλους, δημιουργώντας ένα ευρύ φάσμα παραγόντων από αρχιτέκτονες, πολεοδόμους, χωροτάκτες, δικηγόρους, αστικούς

γεωγράφους, μηχανολόγους μηχανικούς, προγραμματιστές, φοιτητές αρχιτεκτονικής, πολιτικούς επιστήμονες και εικαστικούς.

Οι προτάσεις ^[13] της ομάδας προτείνουν ρυθμίσεις γύρω από πολιτικές κρίσιμες πτυχές και συμμετοχικές διαδικασίες. Έτσι, προβλέπεται η μίξη και η ενσωμάτωση κοινωνικών ομάδων, με παράλληλη πρόνοια για τους ναρκομανείς, τους μετανάστες και τους αστέγους, αλλά και φορολογικά κίνητρα που θα δώσουν ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα. Βασικό στοιχείο της μελέτης είναι η από κοινού νομή των αστικών πόρων. Γι αυτό το λόγο προβλέπεται η δημιουργία του Κέντρου ΣΑΣ (Στήριξη Αστικής Συμμετοχής) ^[14] που έχει στόχο να ενισχύσει εμπλοκή ατόμων, συλλόγων, οργανώσεων και φορέων για την ανάπτυξη της περιοχής.

Σε μια έκλαμψη του κράτους, όπου αναγνωρίζει την αναποτελεσματικότητα των αποσπασματικών αναπλάσεων και την απαραίτητη παρεμβολή του στο πρόβλημα της περιοχής προέκυψε η συνεργασία με την ομάδα, ώστε το πρόγραμμα να δράσει πιλοτικά για άλλες υποβαθμισμένες περιοχές, όπως έχουν οριστεί από τη νομοθετική ρύθμιση Ζωνών Ειδικής Ανάπτυξης ^[15]. Πρέπει να τονίσουμε όμως, ότι η συνεργασία αυτή έχει μείνει στα χαρτιά είτε λόγω της οικονομικής κρίσης είτε λόγω της έλλειψης σταθερής πολιτικής για τα αστικά ζητήματα. Σε κάθε περίπτωση, η συνεργασία της ΜΚΟ με το ΥΠΕΚΑ εμπλούτισε το χάρτη της αστικής διακυβέρνησης με μια προοδευτική υφή.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΣΧΕΣΕΩΝ



ερωτήματα

Μέχρι σήμερα, οι προοδευτικές πρακτικές (στην Ελλάδα αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο) είναι συνήθως αποσπασματικές και μικρής διάρκειας και έτσι δεν έχουν καταφέρει να εδραιώσουν μια επίσημη προοδευτική πολεοδομική στρατηγική. Οι κυβερνήσεις δύσκολα παραβλέπουν τον αυξημένο ανταγωνισμό της ελεύθερης αγοράς που συνεπάγεται ότι οι κατασκευαστικές εταιρίες και οι επενδυτές προτιμούν μέρη χωρίς κρατικούς περιορισμούς για μέγιστο κέρδος και απόδοση. Καταλήγουν λοιπόν, σε μια επιφανειακή προσέγγιση καλής κοινωνικής πρακτικής. Μένει λοιπόν να δούμε και σε αυτή την περίπτωση, αν και σε ποιό βαθμό θα υλοποιηθούν οι προτάσεις της sarcha και ποιά τα αποτελέσματα μιας προσεκτικής αναβάθμισης.

Γυρίζοντας πίσω στο σημείο απ όπου ξεκίνησαν τα νέα αστικά κινήματα, στο δικαίωμα στην πόλη, παρατηρούμε πως αυτό έχει ερμηνευτεί με διαφορετικούς τρόπους. Για κάποιους έλαβε μια ριζοσπαστική χροιά ώστε *'να επανεξετάσει ριζικά τις κοινωνικές σχέσεις του καπιταλισμού, τη χωρική δομή της πόλης και τις παραδοχές της φιλελεύθερης δημοκρατίας'* (Purcell 2008). Αναζήτησαν μια διευρυμένη ερμηνεία για το *'μεταμορφωμένο και ανανεωμένο δικαίωμα στην αστική ζωή'* που θα εκφράζεται με μια *'νέα ριζοσπαστική μορφή αστικής πολιτικής'* (Lefebvre, 1967). Για άλλους όμως, μεταφράστηκε σε μια μεταρρυθμιστική προσέγγιση που θα επαναφέρει τις έννοιες της δημοκρατίας και της κοινωνικής συμμετοχής στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο. Έδωσαν μια εναλλακτική προσέγγιση ώστε να μπορεί να εκτελεστεί από τις κυβερνήσεις σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι μελέτες περίπτωσης που αναλύσαμε είναι μέρος ενός συνόλου δικτύων που δρουν στην πόλη αλλά δε μιλούν και την ίδια γλώσσα. Η κάθε μια έχει διαφορετικό όραμα και αναφορές και επηρεάζει με διαφορετική δυναμική την αστική συνθήκη. Έχουν όμως κατά μία έννοια ένα κοινό. Αμφισβητώντας ή παρακάμπτοντας τους επίσημους θεσμούς, επιζητούν τη συμμετοχή τους στο καθορισμό αποφάσεων, αφού οι παραδοσιακές δομές δεν εξυπηρετούν πλέον ούτε τη σύγχρονη κοινωνία ούτε το κεφάλαιο. Μέσα σε αυτό το ευρύ πλέγμα παραγόντων και ενδιαφερομένων, μένει να δούμε ποια από αυτά θα ισχυροποιηθούν για να καθορίσουν τις κατευθύνσεις για την ανάπτυξη της πόλης.

Από τη μία πλευρά εντοπίζουμε τη επίδραση του ιδιωτικού κεφαλαίου, το οποίο μπορεί να φέρει άμεσα την αλλαγή στη πόλη. Έχει τη δύναμη να συσπειρώσει ομάδες και κατοίκους, τη δύναμη να προωθήσει και να διαφημίσει προτάσεις και ιδέες. Η άμεση και ρεαλιστική προσέγγιση που προτείνει, καταφέρνει να ισχυροποιήσει τη θέση του μέσα στη κοινωνία. Σε μια περίοδο που το κράτος είναι περιορισμένο και εγκλωβισμένο ο ιδιώτης παρουσιάζεται σαν Μεσσίας, σαν τη μοναδική λύση που μπορεί να φέρει την

πολυπόθητη αλλαγή. Η αλλαγή αυτή, εντάσσεται στα πλαίσια της Μεταπολιτικής με τις αποφάσεις να παίρνονται από ειδικούς που προβαίνουν σε τεχνοκρατικές, απολιτικές λύσεις. Μιλάμε ουσιαστικά για τη μεταρρύθμιση του υπάρχοντος πλαισίου και τη βελτίωση των διαχειριστικών δομών ώστε να γίνουν πιο αποδοτικές οικονομικά, και λιγότερο γραφειοκρατικές. Η ιδιωτική πρωτοβουλία έχει τη δύναμη και τη δυνατότητα να ανανεώσει τη πόλη, σε διάφορες κλίμακες, αλλά η αδράνεια του κράτους μπορεί να συμβάλει σε μονομερείς προσεγγίσεις που δεν θα καλύπτουν τις ανάγκες του συνόλου της κοινωνίας. Από τη πλευρά των κοινωνικών δικτύων διεκδίκησης, η αλλαγή έχει έννοια πολιτική. Δε μπορεί να προσφέρει άμεση χωρική μεταβολή και έτσι δρα σημειακά. Αυτό που ορίζει σαν αλλαγή είναι η αυτή της συνείδησης των κατοίκων. Στη περίοδο της ομοφωνίας και του δεδομένου ύστερου καπιταλισμού, οι πρωτοβουλίες αυτές προσπαθούν να επαναφέρουν θεμελιώδη ζητήματα, με κυρίαρχο αυτό των κοινών. Δεν απαιτούν να τα αποκτήσουν από το κράτος αλλά τα κατασκευάζουν μέσα από τις διαδικασίες σχέσεων δημιουργίας κοινών, τις διαδικασίες του «commoning», οι οποίες είναι και οι μόνες ικανές για την υπεράσπιση και διατήρησή τους. Όπως το θέτει ο Hagney, *«τα κοινά δεν είναι κάτι που υπήρχε κάποτε στο μακρινό παρελθόν και από τότε χάθηκε, αλλά κάτι το οποίο διαρκώς παράγεται»*. Όμως έχουμε ξεχάσει να σκεφτόμαστε μ' αυτό τον τρόπο και έτσι αντιμετωπίζουμε την προσέγγιση αυτή ως μια ουτοπική θεώρηση, που δεν είναι εύκολο να κατανοηθεί από το σύνολο της κοινωνίας. Μιας κοινωνίας που μέσα στην επισφαλή της ύπαρξη βρίσκεται μεταξύ φόβου και ελπίδας. Μένει έτσι, ως ένα αστικό πείραμα, που φανερώνει την αδυναμία των συλλογικοτήτων αυτών έναντι της άμεσης αλλαγής που μπορεί να προσφέρει το ιδιωτικό κεφάλαιο.

Το παράδειγμα του κέντρου της Αθήνας το αντιλαμβανόμαστε ως ένα αστικό ερείπιο.

Τι είναι άλλωστε πάνω από όλα ένα ερείπιο? Είναι ένα ανθρώπινο οικοδόμημα εγκαταλελειμμένο στη φύση, και ένα από τα χαρακτηριστικά των ερειπίων στη πόλη είναι η άγρια όψη τους. Είναι τόποι γεμάτοι υποσχέσεις και αγνώστους παράγοντες, με όλες τις επιφάνειές τους και τους κινδύνους τους.

Ρεμπέκα Σολνιτ, Ένας Οδηγός Πεδίου Για Να Χαθείς

Η μεταπολιτική ομοφωνία βάλλεται από σκληρές μορφές διαφωνίας. Για την Αθήνα, η πόλη σε κρίση είναι μια πόλη που καίγεται. Οι φωτιές των εξεγέρσεων αλλοιώνουν την εικόνα της προκαλώντας ερωτήματα για το αν αυτή η εικόνα θα πρέπει να επισκευαστεί και για ποιόν.

‘Δυσκολεύομαι να ζήσω σε μία πόλη που τελειώσανε τα ψέματά της. Αφού πόλεις δίχως ψέματα δεν αντέχονται, ξαναγίνονται μηχανές της ανάγκης.’
από το editorial της Lifo.

Πόσο εύκολο είναι λοιπόν να υπάρξει οργανωμένος αντίλογος ώστε η πόλη να ξεπεράσει την ανάγκη για προβολή του τόπου και να επικεντρωθεί στις ανάγκες των κατοίκων; Πόσο δύσκολο είναι να αντικρίσεις τη πραγματικότητα της πόλης όταν έχεις συνηθίσει να τη βλέπεις σαν εικόνα;

Η πολιτική στην Αθήνα δεν έχει πεθάνει, αφού η πόλη δεν είναι ένα ουδέτερο τοπίο που δέχεται μεταβολές. Μέσα από το αστικό ερείπιο πηγάζουν δράσεις και αντιδράσεις κατοίκων που μαρτυρούν τη σύγκρουση και αμφισβήτηση, έννοιες δημοκρατικές που χρειάζεται να ενισχυθούν ώστε η πόλη να μη χάσει τον αντίλογο της, να μη μετατραπεί σε μεταπολιτικό σκηνικό.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

[1]

‘Το Ίδρυμα Ωνάση χρηματοδοτεί και διοργανώνει Ευρωπαϊκό αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την ανασυγκρότηση του κέντρου της Αθήνας με άξονα την Πανεπιστημίου.[...] Το έργο θα εκτείνεται από τη λεωφόρο Αμαλίας έως την οδό Πατνσιών, έχει ως άξονα την οδό Πανεπιστημίου και καταλήγει στη πλατεία Ομονοίας. Το έργο «Re-think-Athens» **θα χρηματοδοτηθεί από ευρωπαϊκούς πόρους σχεδιασμένους για την ενίσχυση των ευρωπαϊκών πόλεων και την ένταξή τους σε δίκτυα και πολιτισμικούς γαλαξίες.** Η υλοποίησή του θα ολοκληρωθεί το 2015.
Στόχοι:

- Η επιστροφή της κατοικίας στο κέντρο.
- Η ποιότητα ζωής στην καθημερινότητα του πολίτη
- Η ανάδειξη των ιστορικών και πολιτιστικής φυσιογνωμίας της πρωτεύουσας.
- Η ενίσχυση των εμπορικών, διοικητικών και οικονομικών λειτουργιών της πόλης.
- Η λειτουργική, αισθητική και περιβαλλοντική αναβάθμιση του κέντρου.
- Το κέντρο της πόλης να είναι τόπος προορισμού για τον πολίτη και όχι χώρος διέλευσης αυτοκινήτων.

Στόχος της πρωτοβουλίας αυτής είναι η βελτίωση της καθημερινότητας του πολίτη, που θα επιτρέψει να επαναφέρουμε το **δικαίωμα του οράματος για ποιότητα ζωής** στην ελληνική πρωτεύουσα. **Πουθενά στον κόσμο, η μοναδική σε αξία αστική λεωφόρος μιας εμβληματικής μητρόπολης με πλούτο κτιρίων, ποιότητα εικόνων, δυνατότητα λειτουργιών, που μπορεί να αναδείξει ανταγωνιστικά την πόλη** δεν έχει παραδοθεί αποκλειστικά στο αυτοκίνητο, μετατρεπόμενη σε τόπο διέλευσής του. [...] Η αναζήτηση **ποιότητας για την εικόνα αυτού του σύγχρονου προσώπου** οδηγεί στην αναζήτηση της αρχιτεκτονικής του δημόσιου χώρου που μπορεί να εντάξει με καθοριστικό, δημιουργικό και καινοτόμο τρόπο την ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης στην πόλη. Για αυτό το λόγο προκηρύσσεται Ευρωπαϊκός διαγωνισμός, με στόχο οι προτάσεις του να αφυπνίσουν, να εμπνεύσουν και να αποκαλύψουν προοπτικές που θα αντανakλούν τα χαρακτηριστικά του τόπου και θα προβάλλουν μια υγιή εικόνα από το μέλλον σε μια ζωντανή μητρόπολη που εξελίσσεται. Ένα κείμενο ερώτημα είναι: μπορεί να αντιμετωπιστεί το κόστος υλοποίησης της παρέμβασης; Μπορεί, διότι **το έργο θα χρηματοδοτηθεί από ευρωπαϊκούς πόρους σχεδιασμένους για ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που αποσκοπούν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των πόλεων**, χωρίς να αποστερήσει την πόλη από έργα που εντάσσονται σε άλλους προγραμματισμούς.[...]

[2]

Αίτηση του Ιδρύματος προς το Δ.Σ. ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ για ανάρτηση, στην επίσημη ιστοσελίδα του Συλλόγου, περίληψης Ευρωπαϊκού Αρχιτεκτονικού Διαγωνισμού «ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ ΜΕ ΑΞΟΝΑ ΤΗΝ ΟΔΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ»

Κύριοι,

Μέσω του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, λάβαμε γνώση ότι το Ίδρυμά σας χρηματοδοτεί και διοργανώνει «Ευρωπαϊκό» Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό και ζητά την ανάρτησή του στην επίσημη ιστοσελίδα του. Αντιλαμβάνεστε ότι προϋπόθεση για ανάρτηση οποιουδήποτε εγγράφου στην επίσημη ιστοσελίδα του Συλλόγου μας, αποτελεί η κατανόηση του αντικειμένου στο οποίο αναφέρεται το έγγραφο. Σας επισημαίνουμε πως, θεσμικά, τόσο στην Ελλάδα αλλά και στον διεθνή χώρο, υπάρχουν μόνον δύο βασικά είδη αρχιτεκτονικών διαγωνισμών, τα οποία διέπονται από συγκεκριμένο και εκ των προτέρων γνωστό λειτουργικό πλαίσιο και πλαίσιο αρχών, ανακοινώνονται από τον διοργανωτή - φορέα και υποστηρίζονται (μέλη και σύνθεση των κριτικών επιτροπών, τήρηση πρακτικών, υποχρέωση για δημόσιο διάλογο, κ.ά.) οργανωτικά: οι διεθνείς, από την αιγίδα της UIA, (Διεθνής Ένωση Αρχιτεκτόνων, που εδρεύει στο Παρίσι) και οι Εθνικοί αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί σύμφωνα με την Α. 26804 / 16-06-11 ΦΕΚ 1427 Β. **Η έννοια Ευρωπαϊκός Αρχιτεκτονικός Διαγωνισμός δεν υφίσταται.** Όταν μάλιστα πρόκειται για την προετοιμασία σημαντικής παρέμβασης στο δημόσιο χώρο, όπως αυτή της οποίας την μελέτη προτίθεστε να χρηματοδοτήσετε, συννήθεται **ο ιδιοκτήτης του έργου (Δήμος Αθηναίων**

ή Δημόσιο) να είναι υπεύθυνος και να συμμετέχει αποφασιστικά και να καθορίζει τις διαδικασίες του διαγωνισμού ως διοργανώτρια αρχή. Άλλως η πρωτοβουλία σας αφορά ιδιωτικό διαγωνισμό, που δεν θα μπορέσει να ξεπεράσει την απαίτηση για θεσμοθετημένο διαγωνισμό για την εφαρμογή τέτοιας κλίμακας έργου. Με την ευκαιρία, και εκ του γεγονότος ότι δεν έχει τηρηθεί ουδεμία διαδικασία, ούτε έχει προηγηθεί δημόσιος διάλογος, δεν έχουν συμμετάσχει επιστημονικοί φορείς όπως επιβάλει η επιστημονική δεοντολογία, υπάρχουν σοβαρά λειτουργικά θέματα και ερωτήματα, όσον αφορά στην επιλογή της συγκεκριμένης παρέμβασης. **Η παρέμβαση αυτή δεν αποτελεί απόρροια κάποιου θεσμοθετημένου συνολικού σχεδιασμού,** ούτε ως ουσία, ούτε ως προτεραιότητα και κατανοείτε πως τίθεται σοβαρό επιστημονικό θέμα. Πρόκειται για ένα έργο που **δεν πρόκειται να δώσει λύση στα προβλήματα του κέντρου, ενώ επείγουν συνολικότερες παρεμβάσεις στα πλέον υποβαθμισμένα σημεία του.** Σε αυτή την κατεύθυνση θα έπρεπε να δοθεί προτεραιότητα μέσω ενός διαγωνισμού τέτοιας κλίμακας και σημασίας. Πως είναι δυνατόν ένας αρχιτεκτονικός διαγωνισμός εφαρμογής, στην καρδιά ενός από τα πλέον υποβαθμισμένα ευρωπαϊκά κέντρα πόλης, να υποστηρίζεται μόνον από μια **Έκθεση Ιδεών?** Όταν για παράδειγμα για μια πολύ μικρότερη παρέμβαση απαιτείται η σύνταξη και η έγκριση Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, από την οποία στη συγκεκριμένη περίπτωση θα προέκυπταν (εάν προέκυπταν!) τα αναγκαία μέτρα, ώστε να μην επεκταθούν και προς αυτήν την περιοχή του κέντρου τα φαινόμενα υποβάθμισης της αμέσως νοτιότερης περιοχής. Πιστεύουμε ότι πολλά από τα προαναφερθέντα προβλήματα θα είχαν αποτραπεί, αν είχε ζητηθεί εξ αρχής, η γνώμη του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ που πέραν της επιστημονικής του θέσης, έχει και την εμπειρία τέτοιων διαδικασιών. Κατόπιν όλων των παραπάνω, είναι προφανές ότι δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε στο αίτημά σας, τόσο για λόγους δεοντολογικούς, όσο και επιστημονικούς.

[3]

Η ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά είναι μία ανοικτή πλατφόρμα επικοινωνίας, δράσης και προβληματισμού, που σκοπό έχει την προστασία και ανάδειξη της περιοχής του Κεραμεικού - Μεταξουργείου (ΚΜ) μέσα από την συλλογή και ανταλλαγή τεχνογνωσίας και ιδεών, την παραγωγή και την εφαρμογή προτάσεων για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στην περιοχή.

[4]

Η ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά έχει ήδη προβεί σε τοπικά έργα στη κλίμακα της γειτονιάς αλλά οι στόχοι της έχουν μεγαλύτερη δυναμική και δεν σταματούν μόνο σε σημειακές παρεμβάσεις. Οι προσεγγίσεις εκ μέρους του μη κερδοσκοπικού οργανισμού αφορούν αρχιτεκτονικές προτάσεις σε ευρύ φάσμα κλίμακας, από τη κλίμακα της γειτονιάς μέχρι τη υπερτοπική με προτάσεις για σύνδεση της περιοχής με το ιστορικό κέντρο της πόλης, ενώ σε αυτές βοήθησαν μελέτες χαρτογράφησης για λογαριασμό της ΚΜ και της εταιρείας ανάπτυξης ακινήτων με τη οποία συνδέεται. Κύριες προτάσεις που έχουν διαμορφωθεί στο πλαίσιο λειτουργίας της ΚΜ και των συνεργασιών της είναι:

Προτάσεις προς το Δήμο Αθηναίων για αναβάθμιση των οδών Κεραμεικού και Σαλαμίνας σε άζονες πολιτισμού της ευρύτερης περιοχής. Η μη κερδοσκοπική εταιρεία ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά, με αυτό το τρόπο ζήτησε τη συμμετοχή του Δήμου Αθηναίων για την αναβάθμιση του δημόσιου χώρου της περιοχής Κεραμεικού-Μεταξουργείου με σκοπό την προώθηση της επανακατοίκισής του. Ο εντοπισμός των αξόνων προς μελέτη έγινε με τη βοήθεια της ΕΑΧΑ και του Δήμου Αθηναίων και οι προτάσεις είναι αποτέλεσμα Εργαστηρίου Αρχιτεκτονικής που διοργάνωσε η ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά με την συμμετοχή αρχιτεκτονικών γραφείων. Πρόταση με 13 κινήσεις που μπορούν να αλλάξουν το ΚΜ σε 12 μήνες, με σκοπό να αποσταλεί στην Διυπουργική Επιτροπή για το Ιστορικό και Εμπορικό Κέντρο της Αθήνας και σε άλλους αρμόδιους φορείς. Μερικές προτάσεις και αιτήματα είναι: Η Θεσμοθέτηση προγράμματος για την διαχείριση και αξιοποίηση διατηρητέων, Θεσμοθέτηση φορολογικών και άλλων κινήτρων για την κατοικία στην περιοχή από φοιτητές και νεαρά ζευγάρια αλλά και για την παραμονή των υπαρχόντων κατοίκων, όπως και για την **εγκατάσταση νέων δημιουργικών επιχειρήσεων**

στην περιοχή. Δημιουργία θεσμού από τον Δήμο Αθηναίων και την ΕΑΧΑ για την προσέλκυση και αξιολόγηση αρχιτεκτονικών και άλλων προτάσεων προερχόμενες από κινήσεις πολιτών ή και άλλους φορείς με σκοπό την ανάδειξη αναγκών και πρωτοβουλιών για την βελτίωση του δημόσιου και κοινού χώρου. Αξιοποίηση εργαλείων ευρωπαϊκής χρηματοδότησης για αστική ανάπτυξη όπως το Jessica στο ΚΜ, **Βελτίωση του αισθήματος ασφάλειας στην γειτονιά**, επεκτείνοντας το πεδίο δράσης της υπό διαμόρφωση και ήδη διαμορφωμένης **στρατηγικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη για το κέντρο**, να ελεγχθεί η κινεζική δραστηριότητα κατά τρόπο ουσιαστικό και να ρυθμιστεί η λειτουργία της και η συγκέντρωσή της (ΥΠ.ΕΝ.Κ.Α./ΥΠ.ΟΙΚ./ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ), να ελεγχθούν οι οίκοι ανοχής και τα studio, να ρυθμιστεί η λειτουργία τους και η συγκέντρωσή τους (ΥΠ.Π.Π./ΥΠ.ΟΙΚ/ΥΠ.ΕΝ.Κ.Α./ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ).

[5]

Μέχρι σήμερα μερικές από τις δράσεις της ΚΜ είναι: περιβαλλοντική δράση στην οδό Κεραμεικού, που αφορά στην αντικατάσταση των συμβατικών συσκευών φωτισμού της οδού Κεραμεικού με φώτα τεχνολογίας LED. ΚΜ προσωρινοί κήποι, όπου κάτοικοι και εθελοντές φύτεψαν 2 εγκαταλειμμένα οικόπεδα και ένα με την άδεια του ιδιοκτήτη, υποψήφιοι δήμαρχοι επισκέφθηκαν το Μεταξουργείο, συνεργεία του Δήμου βοήθησαν στην διαμόρφωση των κήπων με υλικά και εργασία ενώ αρχιτέκτονες τοπίου και προσωρινοί κηπουροί έδιναν οδηγίες. Public Murals, όπου ο οργανισμός κάλεσε 10 έλληνες και ξένους καλλιτέχνες με σκοπό να μετατραπεί μία σειρά κενών μεσοτοιχιών της περιοχής σε μια δημόσια πινακοθήκη ποιοτικών έργων τέχνης, σε συνεργασία με τη μη κερδοσκοπική ReMar ΚΜ.

[6]

Οι στόχοι της 'ΚΜ Πρότυπη Γειτονιά' υιοθετώντας μια σύγχρονη αρχιτεκτονική προσέγγιση στον δημόσιο και ιδιωτικό χώρο, σεβόμενη την ιστορία της περιοχής, και στοχεύοντας στην ικανοποίηση των σύγχρονων αναγκών διαβίωσης υποστηρίζοντας μια σύγχρονη πολιτιστική και αστική ταυτότητα, καλλιεργώντας στοιχεία καλλιτεχνικής δημιουργικότητας, προωθώντας την τέχνη στους δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους βιώνοντας την αρμονική συνύπαρξη ατόμων και οικογενειών με διαφορετικές καταβολές και χαρακτηριστικά από διαφορετικά κοινωνικά και οικονομικά στρώματα αναζητώντας την καινοτομία και την δημιουργικότητα, δίνοντας έμφαση στα θέματα περιβάλλοντος, προτείνοντας λύσεις και συμβάλλοντας στη διαμόρφωση οράματος και στόχων για την υπόλοιπη πόλη

[7]

Ποιοι είναι οι δημιουργικοί κάτοικοι σύμφωνα με το R.Florida Δημιουργικός πυρήνας Επιστήμονες, εκπαιδευτικοί ανώτατης εκπαίδευσης, ποιητές, συγγραφείς, καλλιτέχνες, ψυχαγωγοί, ηθοποιοί, σχεδιαστές και αρχιτέκτονες, καθώς και άνθρωποι της σύγχρονης σκέψης non fiction συγγραφείς, συντάκτες, think-tank ερευνητές, αναλυτές, και άλλοι διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Τα μέλη αυτού του δημιουργικού πυρήνα μπορούν να παράγουν νέες μορφές αστικού σχεδιασμού που μπορούν να μεταφέρονται εύκολα και να χρησιμοποιούνται ευρέως. Δημιουργικοί επιχειρηματίες στους τομείς υψηλής τεχνολογίας, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τη νομική και την υγειονομική περίθαλψη και διοίκηση επιχειρήσεων. Αυτοί οι άνθρωποι ασχολούνται με τη δημιουργική επίλυση προβλημάτων και αναζητούν καινοτόμες λύσεις.

[8]

ίσως μαρτυρούν τη δημιουργία μιας πολιτικής κοινωνίας που ο Κορνήλιος Καστοριάδης πίστευε πως δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη αφού "...στην Ελλάδα δεν έγινε Γαλλική Επανάσταση. Πράγματι, στην Ελλάδα δεν έχει υπάρξει εποχή που ο λαός να έχει επιβάλει, έστω και στοιχειωδώς, τα δικαιώματά του. Και η ευθύνη, εκφράζεται με την ανευθυνότητα της παροιμιώδους φράσης: «εγώ θα διορθώσω το ρωμέικο;». -Ναι, κύριε, εσύ θα διορθώσεις το ρωμέικο, στο χώρο και στον τομέα όπου βρίσκεσαι."

[9]

κινήματα της πόλης θα πρέπει να θεωρήσουμε εκείνα τα συλλογικά υποκείμενα τα οποία αναφέρονται σε θέματα συλλογικής κατανάλωσης, αστικού περιβάλλοντος και ποιότητας της καθημερινής ζωής στην πόλη, διεκδικούν μεγαλύτερη επιρροή στους τοπικούς θεσμούς και τις αποφάσεις, έχουν εξωθεσμικό χαρακτήρα, κάνουν συστηματική χρήση αντισυμβατικών μορφών διαμαρτυρίας, παρουσιάζουν μια σχετική διάρκεια και συνέχεια στη δράση τους, έχουν αναπτύξει ή/και συμμετέχουν σε δίκτυα ομάδων και οργανώσεων και επιδιώκουν κοινωνικές αλλαγές που υπερβαίνουν τον στενό ορίζοντα της γειτονιάς.
Κάρολος Ιωσήφ Καβουλάκος, Προστασία και διεκδίκηση δημόσιων χώρων: Ένα κίνημα της πόλης στην Αθήνα του 21ου αιώνα

[10]

Αρχισαν, για πρώτη φορά να επηρεάζουν με κρίσιμο τρόπο τα αποτελέσματα των τελευταίων αυτοδιοικητικών εκλογών. Τα τοπικά κινήματα της Αθήνας ήταν ο κύριος λόγος που έφυγε ο Κακλαμάνης στην Αθήνα και ο Καζάκος στο Δήμο Ζωγράφου, που επανεκλέχτηκαν οι Κορτζιδής και Φιλίππου (Καλύβια). Σε μεγάλο βαθμό συντέλεσαν στη μη εκλογή του Παπαγεωργόπουλου στη Θεσσαλονίκη. Ας μην ξεχνάμε ότι τα τοπικά κινήματα είχαν καταφέρει, στις προηγούμενες αυτοδιοικητικές εκλογές του 2006 να φέρουν πρώτο θέμα στην ατζέντα όλων των παρατάξεων το ζήτημα των ελεύθερων χώρων. Ελεύθεροι Χώροι: Νέα Κατάσταση-Νέες προοπτικές για τα Κινήματα Πόλης
Ηλίας Γιαννίρης, Επίκουρος Καθηγητής, Τμ Αρχ/ων Μνη/κών, Πολυτεχνείο Κρήτης Υπεύθυνος του Παρατηρητηρίου Ελεύθερων Χώρων Αθήνας-Αττικής, www.asda.gr/elxoro

[11]

Ως προς την κοινωνική πολιτική, οι ρυθμίσεις του κράτους έχουν βασικό στόχο την αντιμετώπιση της άνισης χωρικής ανάπτυξης. Κάποιες από αυτές, αφορούν τις ιδιοκτησίες ακινήτων, με έλεγχο των ενοικίων για να αποτρέψει τις κερδοσκοπίες σε βάρος των χαμηλόμισθων αλλά και να προστατέψει τις γειτονιές από την αλλοίωσή τους. Ορίζει υψηλή φορολογία για τα προνόμια που απευθύνονται σε λίγους κατοίκους, αντί στο σύνολο της κοινωνίας, σε αντίθεση με τα οράματα των επενδυτών και των αναπτυξιακών προγραμμάτων που αναφέρονται, σύμφωνα με τα δικά τους πρότυπα, σε επιθυμητούς μελλοντικούς κατοίκους. Τέλος, τα προοδευτικά τοπικά συμβούλια δρουν με διατάγματα και νομοθεσίες για καθαρό περιβάλλον, προγράμματα προσιτής κατοικίας, βελτίωση δημόσιων συγκοινωνιών και φορολογικές επιβαρύνσεις στους μεγαλύτερους συντελεστές δόμησης (Savitch, Kantor 2002).

[12]

Η *sargha* είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 2006. Δραστηριοποιείται σε θέματα που αφορούν στην από κοινού νομή των αγαθών της πόλης. Σκοπός τους είναι 'να ενεργοποιήσει και να εκπαιδεύσει την κοινή γνώμη σε ότι αφορά την επίδραση της αρχιτεκτονικής στο αστικό περιβάλλον. Προωθεί έρευνα, δράσεις και έργα που εξετάζουν την σχέση της αρχιτεκτονικής με τις ποικίλες και πολιτικές πτυχές της ατομικής και συλλογικής δράσης'. Η βάση της βρίσκεται στην Ελλάδα αλλά δικτυώνεται παγκόσμια με άτομα, ομάδες και πρωτοβουλίες, που μοιράζονται κοινές αντιλήψεις.

[13]

Οι προτάσεις στηρίζονται στην ενδυνάμωση των ανθρώπων ώστε να μπορούν με αποτελεσματικό τρόπο να **συνδιαμορφώνουν την περιοχή που διαβιούν**, να χρησιμοποιούν αλλά και να απαιτούν να χρησιμοποιούν οι γνώσεις, η εμπειρία και δεξιότητες τους ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες που θα αναδεικνύουν και θα **εμπλουτίζουν την εμπορική και βιοτεχνική παράδοση της περιοχής**. Μία παράδοση που πρέπει να ενισχυθεί με καινοτόμες τεχνικές και τη δυναμική των νέων ανθρώπων. Η περιοχή έχει τις δυνατότητες να γίνει ένα κέντρο καινοτομίας πρακτικών (και όχι απλά τεχνικών) επαγγελμάτων που να **συνδυάζει την εκπαίδευση/παραγωγή/εμπόριο και να προσελκύσει και νέους κατοίκους ενδυναμώνοντας τον υπάρχοντα πληθυσμό** που σήμερα απλά εμμένει στην απόφαση του να παραμείνει στην περιοχή παρά τις αντίξοες συνθήκες. Οποιαδήποτε όμως πρόταση δεν μπορεί να πετύχει αν δεν λάβει υπόψη της τους ανθρώπους που βρίσκονται αυτή τη στιγμή στο δρόμο, τους **ναρκομανείς** που θα πρέπει υποστηριχθούν με κατάλληλα προγράμματα και τους **άστεγους μετανάστες με καταγραφή/εξέταση ασύλου** ώστε να μην παραμένουν πλέον σε εξαθλιωμένες συνθήκες στο δρόμο έρμαια μιας τοπικής και υπερτοπικής εγκληματικής δραστηριότητας που τους εναγκαλίζεται.

[14]

Δημιουργία «Κέντρου ΣΑΣ» (Στήριξη Αστικής Συμμετοχής) : Ύστερα από αίτημα του ΥΠΕΚΑ και με απόφαση του ΔΣ της ΚΕΔ, ένα αυτοτελές κτίριο στο Γεράνι διατίθεται στο ΥΠΕΚΑ για να αποτελέσει το κέντρο αναφοράς της περιοχής των παρεμβάσεων. Το κτίριο (πρώην ΟΚΑΝΑ) και η νέα χρήση του θα σηματοδοτήσει τη σύνθετη και συντονισμένη προσπάθεια που απαιτείται από όλους για την αναστροφή της κρίσης. Το κτίριο θα χρησιμοποιηθεί ως «Κέντρο ΣΑΣ» με στόχο να ενισχύσει την έμπρακτη και αποτελεσματική εμπλοκή ατόμων, συλλόγων, οργανώσεων και φορέων για την ανάταξη της περιοχής.

[15]

Ζωνών Ειδικής Ανάπλασης: Πρόκειται για νέα θεσμοθέτηση σύμφωνα με την οποία περιοχές με έντονη κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική υποβάθμιση θα μπορεί να εγκρίνονται για ορισμένο χρόνο ειδικές οικονομικές ρυθμίσεις με φορολογικά και άλλα κίνητρα. Υποψήφιος περιοχές θα είναι αυτές που δεν θα μπορούν να ανακάμψουν χωρίς κρατική βοήθεια, με μεγάλες ανάγκες και σύνθετα προβλήματα, όπου ο ιδιωτικός τομέας δεν εκδηλώνει ενδιαφέρον και γενικά αδυνατεί να δώσει λύσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A.ΒΙΒΛΙΑ

- Brenner N. and Keil R. (2006) The global cities reader, Routledge Urban Reader Series
- Brenner N. and Theodore N. (2003) Spaces of Neoliberalism: Urban Restructuring in North America and Western Europe, Antipode Book Series
- Brenner N. (2011) Cities for People, Not for Profit: Critical Urban Theory and The Right To The City
- Clavel P. (1986) The Progressive City: Planning and Participation, 1969-1984
- Florida R. (2004) Cities and the Creative Class, Routledge,
- Fukuyama F. (1992) The End of History and the Last Man
- La Cecla F. (2009) Ενώπιον στην αρχιτεκτονική, μετάφραση: Νικόλας Μιτζάλης, Το Δόντι
- Lefebvre H. (2007) Δικαίωμα στην πόλη, εκδόσεις Κουκίδα
- Leitner H., Peck J., Sheppard E. (2007) Contesting Neoliberalism: Urban Frontiers
- Harvey D, Kaminer T., Robles-Duran M., Swyngedouw E, Mayer M. (2011) Urban Asymmetries: Studies and Projects on Neoliberal Urbanization, OIO Publishers
- Harvey D. (2000) Spaces of Hope, Edinburgh University Press
- Hoyman M. & Faricy C. (2012) It takes a village: A test for the creative class, Social Capital, Human Capital Theories, Urban Affairs Review
- Stevenson D. (2007) Πόλεις και αστικοί πολιτισμοί, εκδόσεις Κριτική
- Swyngedouw E. (2011) Designing the Post-Political City and the Insurgent Polis, Civic City Cahier, Bedford Press
- Volume magazine #30: Privatize! (2012)
- Γοσποδίνη Α., Μπεργιάτος Η. επιμέλεια (2006) Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη, επιμέλεια, εκδόσεις Κριτική
- ΕΚΚΕ (2008) Κοινωνικοί και Χωρικοί Μετασχηματισμοί στην Αθήνα του 21ου Αιώνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών,
- Λεοντίδου Α. (1997) Five narratives for the Mediterranean city

Β.ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Angelis M. D. και Σταυρίδης Σ., Σχετικά με το Νόημα των Κοινών, πέρα από τις Αγορές και τα Κράτη, το Commoning ως μια συλλογική πρακτική
- Angelis M. D., Η τραγωδία των καπιταλιστικών κοινωνιών, πηγή: <http://www.rebelnet.gr>
- Gospodini A. (2002) European cities in competition and the new 'uses' of urban design, journal of urban design vol.7.
- Harvey D. (1989) The condition of post-modernity
- Harvey D., Ιανουάριος (2012) Οι αστακές καταβολές της οικονομικής κρίσης, , Μετάφραση: Αιμιλία Κουκούμα, Πηγή: New Left Project Αναδημοσίευση REDNotebook,
- Markusen A. and Schrock G. (2006) The Distinctive City: Divergent Patterns

in Growth, Hierarchy and Specialisation, Urban Studies

- Marcuse P. (2009) From critical urban theory to the right to the city, City, Vol. 13, June-September
- Purcell M. (2002) Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant
- Zizek S. (2000) The Political and its Disavowals, Excerpt from The Ticklish Subject
- Βαΐου Ντ. και Μαντουβάλου Μ. Μαυρίδου (2004) Στα μονοπάτια της παγκοσμιοποίησης, περιοδικό Γεωγραφίες, τ.7
- Παγώνης Θ., Μάιος (2009) Σχεδιασμός και ζητήματα διακυβέρνησης: Όψεις από το παγκόσμιο, Αθήνα, Κατεύθυνση: Πολεοδομία - Χωροταξία
- Χατζημιάλης Κ. (2011) Το δημόσιο έλλειμμα σχεδιασμού για την πόλη, πηγή : <http://courses.arch.ntua.gr/112144.html>

Γ.WEBOGRAPHY

<http://online.sagepub.com/>

<http://www.jstor.org/>

<http://inura.org/>

<http://encounterathens.wordpress.com/>

<http://www.progressivecities.org/blog/>

<http://progressivegeographies.com/>

<http://www.tovima.gr/>

<http://www.enet.gr/>

<http://www.lifo.gr/>

<http://www.wikipedia.org/>

<http://www.hbs.edu/>

From Government to Governance: The Challenge of Managing Cross-Sectoral Partnerships

<http://www.sdit.mnec.gr/el>

Δ.WEBOGRAPHY ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

www.ypeka.gr

<http://www.rethinkathens.org/>

<http://www.kmprotypigeitonina.org/>

<http://www.oliarosblog.com/>

<http://metaxourgeio.wordpress.com/>

<http://remapkm.org/>

<http://parkingparko.espivblogs.net/>

www.sarcha.gr

<http://www.upto35.com/>

